

ДРЖАВЕН ЗАВОД ЗА РЕВИЗИЈА
ENTI SHTETËTOR I REVIZIONIT
STATE AUDIT OFFICE

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА
УСПЕШНОСТ НА ТЕМА
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА
ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

02 2024 00 09

Скопје, јуни 2025 година

СОДРЖИНА

Опис	Страна
Список на кратенки	
Поимник	
РЕЗИМЕ	1
1. ВОВЕД	6
1.1. Основ и причини за извршување на ревизијата	6
1.2. Предмет на ревизија	7
1.3. Законска регулатива	10
1.4. Институционална рамка	11
1.5. Финансирање на дејноста	15
2. ЦЕЛИ, ОПФАТ И МЕТОДОЛОГИЈА НА РЕВИЗИЈАТА	17
2.1. Цели на ревизијата	17
2.2. Ревизорски прашања	17
2.3. Опфат на ревизијата	17
2.4. Критериуми за ревизија	18
2.5. Методологија на ревизијата	18
3. РЕВИЗОРСКИ НАОДИ	20
3.1. Стратешко планирање и реформи за енергетска транзиција	20
3.2. Планирање и приоритизирање проекти за енергетска транзиција	37
3.3. Интеграција на обновливите извори на енергија во енергетската мрежа	47
4. ЗАКЛУЧОК	58
5. ПРЕПОРАКИ	60
ПРИЛОГ БР.1 Критериуми и индикатори за оценка	
ПРИЛОГ БР.2 Забелешки по Нацрт извештај	
ПРИЛОГ БР.3 Одговор на забелешки по Нацрт извештај	

Список на кратенки

АД	Акционерско друштво
БДП	Бруто домашен производ
Влада	Влада на Република Северна Македонија
ДЕУ	Делегација на Европска Унија
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕК	Европска Комисија
ЕУ	Европска Унија
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ЕИБ	Европска инвестициона банка
ЈПП	Јавно приватно партнерство
КИФ	Климатски инвестициски фонд
НИК	Национален инвестициски комитет
АД НОМАГАС	Акционерско друштво за вршење на енергетска дејност пренос на природен гас НОМАГАС Скопје во државна сопственост
НПЕК	Национален план за енергија и клима
МЕРМС	Министерство за енергетика, рударство и минерални суровини
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
МФ	Министерство за финансии
ОДР	Овластен државен ревизор
ОИЕ	Обновливи извори на енергија
РКЕ	Регулаторна комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија
СЕП	Секретаријат за европски прашања
Собрание	Собрание на Република Северна Македонија
ИП	Инвестицискиот план за забрзана транзиција од јаглен (Accelerated Coal Transition Investment Plan- АСТ IP) за Северна Македонија
ФЕЦ	Фотонапонска електроцентрала
СОР	Conference of parties - Конференција на страните
СIF	Climate Investment Fund – Климатски инвестициски фонд
CfD	Contract-for-Differences договори за разлики
СВАМ	Carbon Border Adjustment Mechanism (СВАМ) Механизам за прилагодување на границите за јаглерод
GHG	Greenhouse Gases – стакленички гасови
GW	Гигават
MW	Мегават
JETIP	Just Energy Transition Investment Platform – Инвестициска платформа за праведна транзиција
KfW	KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) Германска банка за развој и одржливост
WBIF	Western Balkan Investment Framework - Инвестициска рамка за Западен Балкан

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Поимник

Гаранција за потекло	електронски документ чијашто единствена цел е да му обезбеди доказ на крајниот потрошувач дека одреден удел или количина на енергија е произведена од обновливи извори.
Декарбонизација	процес на намалување или елиминација на емисиите на јаглерод диоксид (CO ₂) и други стакленички гасови од економските и енергетските активности. Овој процес најчесто вклучува транзиција кон обновливи извори на енергија (сончева, ветерна, хидроенергија), зголемување на енергетската ефикасност, употреба на технологии за фаќање и складирање на јаглерод (CCS) и промени во индустриските процеси и транспортот. Главната цел на декарбонизацијата е да се намали климатското затоплување и да се постигне нето-нулта емисија на јаглерод до средината на овој век, во согласност со Парискиот договор за климатски промени.
Електро енергетски систем	систем составен од производни постројки, електро преносна мрежа, една или повеќе електродистрибутивни мрежи и потрошувачи на електрична енергија.
Енергетски објект	дел од енергетскиот систем наменет за производство, пренос, дистрибуција, потрошувачка или складирање на енергија.
Електроцентрала	постројка за производство на електрична енергија од обновливи извори, која е составена од една или повеќе генераторски единици (електрични генератори или фотонапонски панели), инвентори (за фотонапонски панели), соодветни објекти, внатрешни сопствени мерни уреди и опрема за управување и е приклучена на електро преносниот или електро дистрибутивниот систем.
Електроцентрали што користат ОИЕ за производство на електрична енергија	<ul style="list-style-type: none"> - хидро електроцентрали, - ветерни електроцентрали, - фотонапонски електроцентрали, - термо електрични централи на биомаса, - термо електрични централи на биогаз и - геотермални електроцентрали.
Електро дистрибутивна мрежа	електрична мрежа од меѓусебно поврзани електрични водови, трансформатори и друга опрема и постројки коишто претставуваат составен дел од електро дистрибутивниот систем и преку која се испорачува електрична енергија преку низок, среден и висок напон.
Електро дистрибутивен систем	енергетски систем за дистрибуција на електрична енергија, преку високонапонски, средно напонски и нисконапонски мрежи, на определено подрачје од територијата на Република Македонија, којшто е поврзан на електро преносниот систем.
Електро преносен систем	систем за пренос на електрична енергија преку електро преносната мрежа во Република Северна Македонија.
Електро преносна мрежа	мрежа која се користи за пренос на електрична енергија со висок напон преку високонапонски далекуводи, трансформатори и друга високонапонска опрема и постројки, од точката на прием од

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

	производителите на електрична енергија или интерконективните водови за електрична енергија, до точката на испорака.
Обновливи извори на енергија	не фосилни извори на енергија како: хидро, ветерна, сончева, аеро термална, хидротермална и геотермална енергија, биомаса, депониски гас, биогаз и гас добиен од станици за пречистување на отпадни води.
Оператор на електро преносниот систем	друштво коешто врши дејност пренос на електрична енергија, управува со електро преносниот систем во Република Северна Македонија и е одговорно за сигурна и стабилна работа на системот, неговото одржување, развојот и поврзувањето со електроенергетските системи на соседните држави.
Производител на енергија од ОИЕ	правно лице кое произведува електрична или друг вид енергија од обновливи извори на енергија.
Потрошувач – производител	крајниот активен потрошувач кој приклучил сопствен објект за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија со внатрешните инсталации, при што произведената електрична енергија се користи за снабдување на сопствената потрошувачка, а вишокот произведена електрична енергија се доставува до системот за пренос, дистрибутивен систем, односно затворен дистрибутивен систем.
Повластена тарифа	мерка на финансиска поддршка којашто се доделува на повластен производител на енергија од обновливи извори како гарантиран износ по кој му се откупува произведената електрична енергија.
СВАМ	Механизмот за прилагодување на границите на јаглеродот на ЕУ е царина за јаглерод за производи интензивни на јаглерод, како што се челик, цемент и дел од електричната енергија, увезени во Европската унија.
GHG	(Greenhouse Gases), кој се однесува на стакленички гасови како што се јаглерод диоксид (CO ₂), метан (CH ₄) и азотен оксид (N ₂ O). Овие гасови значително придонесуваат за глобалното затоплување и климатските промени.
Договорите за премија (CfP)	обезбедуваат дополнителна премија над пазарната цена, обезбедувајќи дополнителен приход за производителите на ОИЕ.
Договори за разлика CfD	обезбедуваат финансиска стабилност за производителите на ОИЕ, гарантирајќи фиксна цена (strike price) за произведената електрична енергија. Ако пазарната цена е пониска од оваа цена, државата ја покрива разликата; ако е повисока, производителот ја враќа разликата. Овие договори се планира да се воведат во Република Северна Македонија и се дел од пазарните реформи за електрична енергија.
Повластени тарифи (FiT)	политика за поддршка на обновливи извори на енергија (ОИЕ), која им овозможува на производителите на електрична енергија од ОИЕ да добиваат фиксна цена за секоја произведена и во мрежата испорачана единица енергија. Оваа цена е гарантирана преку долгорочни договори, обично со траење од 15 до 25 години, обезбедувајќи финансиска сигурност и стабилен поврат на инвестицијата.

ДРЖАВЕН ЗАВОД ЗА РЕВИЗИЈА
ENTI SHTETËROR I REVIZIONIT
STATE AUDIT OFFICE

Број: 37-227/19
Дата: 24.06.2025

РЕЗИМЕ

Извршивме ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“ со цел да дадеме одговор на прашањето **„Дали планираните реформи за енергетска транзиција со обновливи извори на енергија ќе обезбедат енергетска сигурност, економска стабилност и исполнување на меѓународните обврски за декарбонизација?“**.

Ревизијата на успешност е извршена согласно Годишната програма за работа на Државниот завод за ревизија за 2024 година.

Со ревизијата беше опфатен периодот од 2022 до 2024 година при што беше опфатен период пред и период по завршување на ревизијата, до денот на изготвување на овој извештај.

За да одговориме на главното ревизорско прашање, ги определивме следните специфични прашања:

- Дали зелената/енергетската транзиција е стратешки планирана со цел енергетска сигурност, економска стабилност и декарбонизација?
- Дали јавните инвестиции во обновливи извори на енергија се ефикасно планирани и приоритизирани за успешна транзиција кон чиста енергија?
- Дали преносната мрежа е подготвена за зелена транзиција и интеграција на обновливите извори на енергија?

Со спроведената ревизија и применетата ревизорска методологија, прибраните ревизорски докази, стекнавме разумно уверување дека државата како членка на Енергетската заедница и согласно преземените обврски кон ЕУ има обврска да ги следи глобалните политики за зелена транзиција и да ги имплементира преземените обврски во областа на енергијата и климата со утврдени цели до 2030 година.

За таа цел се спроведуваат реформи за декарбонизација, реформи на пазарот на електрична енергија кои се стратешки планирани, со заедничка декларација формирана е инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција, воспоставена е институционална рамка, активности кои не се доволни доколку не се обезбедат услови за имплементација од страна на енергетските компании.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

1

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Имено државната енергетска компанија АД ЕСМ подолг период нема изградено нови енергетски капацитети од ОИЕ, се соочува со неповолна финансиска состојба, изградена е фотонапонска централа Осломеј 3 од 100MW преку ЈПП, а со ЈЕТИР листата планирани се значајни инвестиции финансирани со инвестициската платформа за праведна транзиција како јавни инвестиции на АД ЕСМ.

Операторот на електро преносниот систем потребно е да ја развие мрежата согласно новите барања за приклучоци и инвестиции во обновливи извори на енергија, потребно е балансирање на променливото производство, а постојат и проблеми во имплементација на стратешкиот проект за изградба на Коридор 8 кон Албанија.

Започнати се пазарни реформи преку планирани нови мерки за поддршка во форма на аукции CfD, мерки за регионално пазарно поврзување, а се воведуваат гаранции за потекло на електрична енергија од ОИЕ, што овозможува потврдување и промоција на зелена енергија.

Клучен документ за спроведување на зелена транзиција е Националниот план за енергија и клима (НПЕК) донесен од Владата во 2022 година со кој јасно се дефинирани целите за намалување на емисиите на стакленички гасови за 82% во споредба со 1990 година, затворање на термоелектраните на јаглен и учеството на обновливите извори на енергија во крајната потрошувачка во износ од 38% до 2030 година. Не се изработени извешти за следење на имплементација на НПЕК.

Во декември 2023 година на климатскиот самит во Дубаи надлежните институции потпишале заедничка декларација предложена од мултилатералните банки и партнери предводени од ЕБОР за воспоставување на Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција (ЈЕТИР) чија цел е да се мобилизираат до (3) три милијарди евра инвестиции за поддршка на транзицијата преку јавни и приватни фондови.

Иако енергетската транзиција е стратешки приоритет на земјата следењето на спроведувањето на политиките и остварување на целите е комплексен процес поради потребните финансиски средства, засегнатите страни и мерките и активностите кои треба да се преземат. Енергетската транзиција бара значајни јавни инвестиции, но се одвива во услови на ограничен фискален простор, зголемен јавен долг и неповолна финансиска состојба на АД ЕСМ.

Ревизорските активности беа насочени кон утврдени ризици во три области при што се утврдени следните состојби:

Стратешко планирање и реформи за енергетска транзиција

Под влијание на зголемените енергетски предизвици и потребата за стабилен и енергетски систем со чиста енергија, земјата со донесување на стратешки документи презела обврски за праведна енергетска транзиција, процес на премин од фосилни горива кон обновливи извори на енергија.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

2

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Енергетската транзиција е предизвик за луѓето и заедниците кои зависат од работењето на термоелектраните пред сè, жителите и вработените во РЕК Битола и РЕК Осломеј поради што во 2023 година со поддршка на ЕУ бил изработен Патоказ за праведна транзиција, а како резултат на широк консултативен процес со институции, граѓански организации, синдикати, компании и локални заедници.

Со заедничка декларација предложена од мултилатералните банки и партнери предводени од ЕБОР воспоставена е Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција (JETIP) за што преземени се обврски за постепено укинување на термоелектраните на јаглен, инсталирање 1,7GW капацитет за обновлива енергија, од кои најмалку 1GW преку аукции, зајакнување на мрежата и складирањето на енергија за интеграција на обновливи извори и обезбедување праведна транзиција.

Во последните години има голем пораст на електроцентрали од обновливи извори на енергија од 303 на крајот од 2020 година, до над 1.500 до 2024 година. Иако со измените на законот за енергетика од 2022 година се предвидува системско планирање на изградбата на производни капацитети од ОИЕ, Владата сè уште нема усвоено Индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија поради што недостасува јасна стратегија за избор и приоритизирање на проекти и дава можност за несоодветно одлучување за голем број на барања за приклучување на преносната мрежа.

Донесен е нов Закон за енергетика во мај 2025 година¹, со кој се предвидува годишно планирање и транспарентен избор на проекти кој треба да придонесе за подобра координација и фер распределба на новите производни капацитети.

Мерките за поддршка на обновливи извори на енергија (ОИЕ) се насочени кон зголемување на инвестициите, сигурност во снабдувањето со енергија и исполнување на климатските цели. Досега се користеле повластени тарифи (FiT) и премии (CfP), но се планира премин кон договори за разлика (CfD) како поефикасен, пазарно ориентиран механизам.

За доделените мерки за поддршка, недостасува анализа за нивната ефикасност и влијание, а Секретаријатот на Енергетската заедница препорачува подобра анализа и избегнување на државна помош која фаворизира и има негативно влијание врз животната средина.

Планирани се CfD аукции како мерки за поддршка на најмалку 800 MW од 1,7 GW нови капацитети за производство на електрична енергија до 2030 година кои ќе се имплементираат со поддршка од ЕБОР за дизајн и спроведување.

¹ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.101/2025

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Јавни инвестиции во зелена транзиција со обновливи извори на енергија на АД ЕСМ

АД ЕСМ со околу 58% учество во вкупното производство во 2024 година претставува столб на домашното производство на електрична енергија и клучен субјект во процесот на енергетската транзиција на државата и согласно преземените меѓународни обврски до 2030 треба да ги затвори термоелектраните кои сеуште се најголеми производители на електрична енергија, а воедно и најголеми загадувачи кои испуштаат CO₂ во воздухот за што воведување на СВМ ќе има ефект врз производство на електрична енергија од фосилни горива.

Од страна на Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини изработена е нацрт верзија на ЈЕТИР листа проекти во вредност од 1,823 милијарди евра каде се планирани проекти за државните енергетски компании, а за АД ЕСМ планирани се проекти во вредност од 1,120 милијарди евра и проектот за изградба на хидроцентралата Чебрин и Орлов Камен за кој не е наведена вредноста.

Поради одлуката за продажба на 100% од производството на електрична енергија на АД ЕСМ на универзалниот снабдувач по цена пониска од производната, работењето е со загуба, а под вакви услови се доведува во прашање и континуитетот на работењето на компанијата. Владината политика за продажба на производството на универзалниот снабдувач за заштита на граѓаните од ценовни шокови придонело за државна поддршка на компанијата преку Буџетот, а АД ЕСМ во 2023 се задолжило кај ЕБОР со заем во износ од 100 милиони евра за ликвидност. Како услов за користење на средства од заемот од ЕБОР компанијата има обврска да изврши реформи, да донесе стратегија за декарбонизација, да инвестира во нови обновливи извори и да се овозможи приклучување на најмалку 1,5 GW ОИЕ до 2030 година.

Интеграција на обновливите извори на енергија во преносната мрежа

Интеграцијата на обновливите извори на енергија (ОИЕ) претставува клучен предизвик и приоритет за енергетскиот сектор во Република Северна Македонија. Развојот на електро преносната мрежа е клучен за обезбедување стабилна, флексибилна и одржлива енергетска иднина на земјата и регионот. Само со координирано планирање, модернизација и инвестирање ќе може да се обезбеди сигурна интеграција на обновливите извори и да се зајакне енергетската безбедност на Република Северна Македонија.

Според извршени студии системот моментално може да прифати само до 1,5 GW променливи извори на енергија, додека барањата за приклучување на производители на ОИЕ изнесуваат 8,663GW, од кои 6,828 GW се фотоволтаични центри, а 1,835 GW се ветерни паркови.

Во рамки на развојните планови за 2025–2035 година, МЕПСО има дефинирано повеќе проекти за енергетска транзиција. Стратешка инвестиција на државата е изградбата на 400 kV интерконекција Битола Елбасан кој е дел од Коридорот 8, кој ја поврзува Република Северна Македонија со Албанија, Бугарија и Италија.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

4

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Со реализацијата на 400 kV интерконекцијата Битола–Елбасан, се очекува намалување на загубите во преносот на енергија и зголемување на стабилноста и флексибилноста на мрежата, но проектот иако е планиран од 2005 година, добиен е заем во 2015 година, одобрен инвестициски грант во 2016 година, а реализацијата на овој проект е во застој.

Во тек е постапка за донесување на План за развој на електро преносниот систем за периодот 2025 – 2035 за кој имало јавна расправа, доставен е до министерството и до РКЕ, но во услови кога не е изработена Студија за развој на електропреносната мрежа постои ризик да не се идентификувани главните потреби за развој на мрежата. Со ревизијата утврдивме дека во план е изработка на ваква студија за што се одобрени еден милион евра грант средства од ЕБОР.

Со растечкиот број на проекти од обновливи извори на енергија (ОИЕ), се зголемува потребата од балансирачки капацитети, а недоволниот капацитет за системски услуги претставува ризик за стабилноста на мрежата. Со измените на Законот за енергетика од 2022 година овозможено е воведување на оператори за складишта, а со Законот за енергетика донесен во мај 2025 година детално е доуредена и надградена материјата за складирање и балансирање.

Препораките дадени во овој извештај се однесуваат на активностите кои надлежните институции треба да ги преземат со цел отстранување на причините од утврдените неправилности, утврдени состојби или потенцијални ризици прикажани во овој извештај во продолжение, да преземат активности со кои ќе создадат услови за подобрување на целокупната активност за енергетска транзиција, промовирање на обновливи извори на енергија, создавање услови за ефикасно функционирање на АД ЕСМ и пазарни реформи за постигнување на енергетска сигурност, економска стабилност и исполнување на меѓународните обврски за декарбонизација.

Од страна на министерот на Министерството за енергетика рударство и минерални сировини и од страна на директорот за финансиски работи на АД ЕСМ добиено се забелешки на Нацрт извештајот на овластениот државен ревизор, истите се разгледани и е констатирано дека во најголем дел преставуваат известувања за преземените активности и активностите кои ќе се преземат во иднина по дадените препораки и известување за кое дополнително се доставени докази и е обелоденето во конечниот извештај.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

5

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

1. ВОВЕД

1.1. Основ и причини за извршување на ревизијата

Со Годишната програма за работа на Државниот завод за ревизија за 2024 година планирана е ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“.

Енергетскиот сектор во Република Северна Македонија се соочува со сериозни предизвици поврзани со неговата одржливост, ефикасност и усогласеност со меѓународните климатски обврски.

Енергетскиот сектор поради потпирањето на земјата на фосилни горива и енергетски интензивен модел на раст придонесува за деградација на животната средина и проблеми со јавното здравје.

Транзицијата кон почиста енергија, подобрувањето на енергетската ефикасност и инвестирањето во обновливи извори на енергија се клучни за намалување на влијанието врз животната средина, осигурување енергетска безбедност и поддршка на еколошки економски развој.

Република Северна Македонија како членка на Енергетската Заедница има обврска да ја спроведува Зелената агенда за Западен Балкан и да го следи Националниот план за енергија и клима, елементите на ублажување и климатски промени, одржливо користење на природните ресурси, заштита и обновување на биодиверзитетот и екосистемите, како и спречување на загадувањето се елементи кои се воведуваат како критериуми особено при подготовката на приоритетни инвестиции и ги надополнуваат реформите во клучните области на политиката како зелена транзиција и енергетика, дигитализација, одржлив транспорт и развој на приватниот сектор.

Со усвојувањето на Националниот енергетски и климатски план (НЕКП) во 2022 година, земјата има поставено цели за зголемување на уделот на обновливите извори на енергија во вкупната потрошувачка на енергија до 38% до 2030 година. За да се постигнат овие цели, како и целите за намалување на емисиите на стакленички гасови во рамките на Европскиот зелен договор, потребни се значителни инвестиции.

Воведувањето на карбонски данок во соодветно време би можело да помогне во подготовката за целосно имплементирање на механизмот за прилагодување на карбонската граница (СВАМ) во Република Северна Македонија, што ќе придонесе за исполнување на целите за намалување на емисиите.

Оцената на ЕК за ПЕР (ERP) 2023-2025 на Република Северна Македонија укажува дека економијата на државата се карактеризира со голема зависност од увоз на енергија, висок енергетски интензитет, неефикасност и стареење на системите за производство на енергија, континуирано потпирање на високо загадувачки јаглен и неефикасно користење на енергијата. Стратешката рамка за транзиција кон зелена енергија е добро развиена, но напредокот во спроведувањето е ограничен.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

6

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Транзицијата кон економија со ниска потрошувачка на јаглерод и чиста енергија бара значителни инвестиции во енергетската инфраструктура.

Зелената транзиција е една од петте области за реформа кои државата ги има преземено со Реформската агенда за Република Северна Македонија.

Темата на ревизијата е поврзана и со остварување на целите за одржлив развој на ОН до 2030 како една од приоритетните цели на Државниот завод за ревизија согласно Стратешкиот план за ревизија за период 2024-2027 година.

Имено, ревизијата е поврзана со:

Цел 7 - Достапна и чиста енергија, која се однесува на обезбедување на пристап до достапна, сигурна, одржлива и современа енергија за сите.

Цел 8 - Акција за справување со климатски промени, која се однесува да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание.

Земајќи ги во предвид наведените аспекти како и резултатите од извршената ревизија на тема „Подготвеноста на енергетскиот систем да се справи со енергетска криза“ ДЗР утврди потенцијални ризици за вршење на ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“ и истата ја предвиде со Годишната програма на Државниот завод за ревизија за 2024 година.

1.2. Предмет на ревизија

Зелената транзиција претставува процес на премин кон одржлив енергетски систем со намалување на употребата на фосилни горива и зголемување на уделот на обновливите извори на енергија (ОИЕ).

Овој процес има за цел да ја намали емисијата на стакленички гасови, да ја зголеми енергетската ефикасност и да поттикне одржлив економски развој.

Преку промовирање на обновливи извори на енергија, како што се сончевата, ветерната, хидро и геотермалната енергија, зелената транзиција обезбедува:

- намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на воздухот;
- енергетска независност, со намалување на зависноста од увоз на фосилни горива;
- отворање нови зелени работни места во секторите за производство, инсталација и одржување на обновливи извори на енергија и
- долгорочна економска одржливост, преку користење на почисти извори на енергија.

Производството на електрична енергија во Република Северна Македонија се одвива преку:

Ревизорски тим:

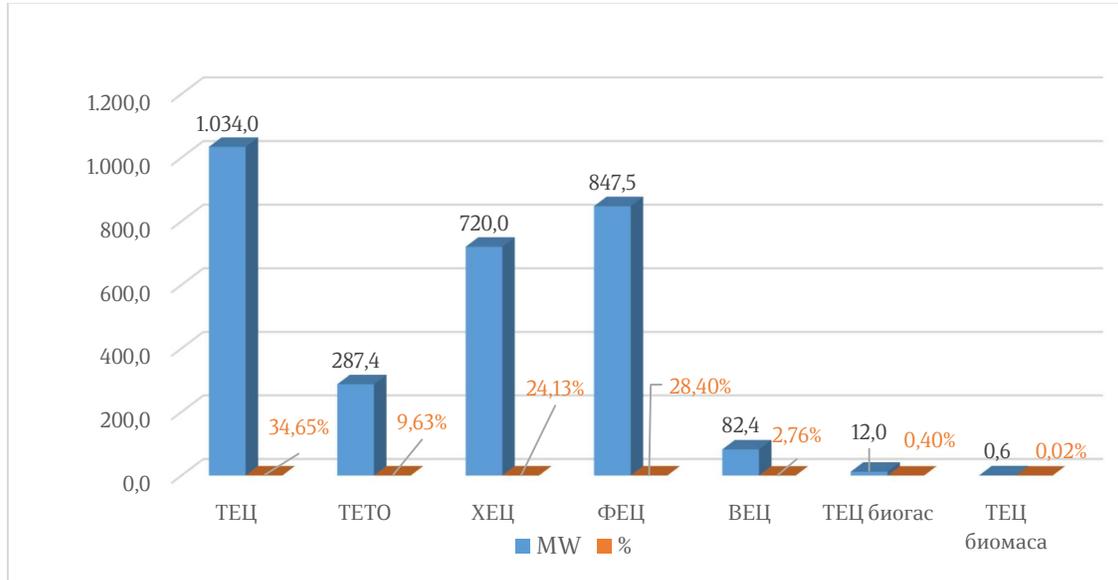
1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

7

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- термоцентрали, кои како примарен извор на енергија користат: лигнит, мазут и природен гас, и
- електроцентралите кои користат обновливи извори на енергија: енергијата на водата, ветерот, сончевата енергија, биомасата и биогасот.

Графикон бр.1 Инсталиран капацитет и удел на поедини технологии во вкупниот инсталиран капацитет за производство на електрична енергија во 2024 година (во MW и %)²

Во вкупниот инсталиран капацитет во 2024 година, термо електроцентралите имаат најголемо учество со 34,65%, потоа следуваат фотонапонските електроцентрали со 28,40%, хидро електроцентралите со 24,13%, комбинираните постројки за производство на електрична и топлинска енергија со 9,63% и сите преостанати со 3,19%.

Според податоците во Годишниот извештај за работењето на РКЕ во 2024 година за прв пат електроцентралите кои користат обновливи извори на енергија доминираат во вкупниот инсталиран капацитет, односно нивното учество во 2024 година изнесува 55,72%.

Вкупниот инсталиран капацитет на електроцентралите во 2024 година изнесува 2.983,9 MW, што е за 351,3 MW повеќе од инсталираниот капацитет во 2023 година.

Во електроенергетскиот систем во 2024 година се приклучени нови производители на електрична енергија со инсталиран капацитет од 351,3 MW.

Најголем дел од новите електроцентрали се фотонапонски електроцентрали со вкупен инсталиран капацитет од 341,5 MW, со што се на второ место во однос на нивното учество во вкупниот инсталиран капацитет во 2024 година.

² Извор на податоци: Годишен извештај за работењето на Регулаторната комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија во 2024 година.

Ревизорски тим:

- _____
- _____
- _____

Овластен државен ревизор

8

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Производството на електрична енергија од обновливи извори на енергија е променливо на годишно ниво и пред сè зависи од временските и хидролошките услови. За 2024 година, обновливите извори на енергија учествуваат со 41,03% во вкупното производство на електрична енергија, додека производството на електрична енергија од термо електроцентралите и комбинираниите постројки за производство на електрична и топлинска енергија учествува со 58,97%.

За транзиција кон чиста енергија од страна на Владата во јуни 2023 година донесен е Патоказот за праведна транзиција. Главните цели на патоказот се:

- да го диверзифицира економскиот модел во погодените региони заснован на интензивни знаења и поефикасни ресурси;
- да ги направи регионите попривлечни за младите луѓе и претпријатијата;
- да се отргне енергетскиот сектор од не економичните горива и
- да ги поддржи луѓето и заедниците погодени од постепено исфрлање на јагленот.

Утврдени се следниве патеки, кои вклучуваат краткорочни, среднорочни и долгорочни проекти, интервенции и инвестиции за да се постигнат целите:

- патека за приватни инвестиции и старт ап економија,
- патека за зелена и паметна инфраструктура,
- патека за чиста енергија и
- патека за развој на вештини.

Во декември 2023 година Република Северна Македонија, преку Министерството за економија³, Министерство за финансии во координација со МЖСПП заедно со мултилатералните развојни банки потпишале Заедничка декларација на 28-та конференција на Обединетите нации за климатски промени во Дубаи, COP 28 врз основа на која е планирано да се воспостави Инвестициска платформа за праведна енергетска транзиција на Република Северна Македонија. Целта е целосно исфрлање на термоелектраните кои произведуваат електрична енергија од јаглен, зголемување на капацитетот на обновливи извори на енергија, зајакнување на енергетската мрежа и имплементација на мерки за праведна транзиција кои ќе ги поддржат заедниците кои ќе бидат погодени од оваа промена.

Целите на платформата до 2030 година се следните:

- постепено укинување на термоелектраните на јаглен, 764 MW;
- инсталирање на 1,7 GW капацитет за обновлива енергија, од кои најмалку еден (1) GW преку конкурентни аукции;
- зајакнување на електроенергетската мрежа и складирање на енергија за поддршка на интеграцијата на обновливите извори и

³ Надлежностите од Сектор Енергетика од Министерството за економија се префрлаат во новото Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини согласно измените и дополнувањата на Законот за организација и работа на органите на државната управа (Сл. весник на Република Северна Македонија) бр.121/2024)

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

9

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- поддршка за праведна транзиција во согласност со „Патоказот за праведна транзиција“, со цел заштита на заедниците и работниците погодени од укинувањето на употребата на јагленот.

Овие мерки и активности се во согласност со обврската на Република Северна Македонија за намалување на своите нето емисии на стакленички гасови за 82% до 2030 година во споредба со нивото од 1990 година. Поради тоа што јагленот сочинува повеќе од 40% од производството на електрична енергија во земјата, транзицијата на енергетскиот сектор е клучна за постигнување на оваа цел.

За поддршка на енергетската транзиција во земјата, Република Северна Македонија е избрана од Фондот за климатски инвестиции од Глобалниот Климатски Фонд да учествува во Програмата за забрзана транзиција од јаглен и да изработи Инвестициски план за забрзана транзиција од јаглен на Република Северна Македонија со почетно финансирање од 85 милиони американски долари (заеми и грантови). Инвестициски план за забрзана транзиција од јаглен на Република Северна Македонија е донесен во јануари 2024 година, а одобрен од Инвестицискиот комитет на Климатскиот инвестициски фонд (CIF) на 20 март 2024 година.

1.3. Законска регулатива

Регулатива поврзана со темата Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија:

- Закон за ратификација на Договорот за основање на Енергетска заедница⁴
- Закон за енергетика⁵ и нов Закон за енергетика⁶, донесена во мај 2025 година;
 - Правилник за обновливи извори на енергија⁷, а од октомври 2024 нов Правилник за обновливи извори на енергија⁸;
 - Правилник за индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија⁹;
 - Уредба за мерки за поддршка на производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија¹⁰;
 - Уредба за гаранции на потекло¹¹;

⁴ Сл. Весник на Република Македонија бр.59/2006;

⁵ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.96/2018, 96/2019,111/2020, 236/2022, 134/2024, 147/2024

⁶ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.101/2025

⁷ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.112/2019,240/2019,138/2022

⁸ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.186/2024

⁹ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.26/ 2024

¹⁰ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.29/2019,278/2019.236/2021

¹¹ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.2010/2024

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор

10

1. _____
2. _____
3. _____

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

- Одлука за националните задолжителни цели за учеството на енергија произведена од обновливи извори во бруто финалната потрошувачка на енергија и за учеството на енергија произведена од обновливи извори во финалната потрошувачка на енергија во транспортот ¹²;
- Мрежни правила за пренос на електрична енергија ¹³.

Стратешки документи

- Стратегија за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година ¹⁴;
- Национален план за енергија и клима на Република Северна Македонија ¹⁵;
- План за развој на електро преносниот систем за период 2025-2035 ¹⁶;
- Патоказ за праведна транзиција донесен на 13 јуни 2023 година ¹⁷;
- Инвестициски план за забрзана транзиција од јаглен на Република Северна Македонија ¹⁸;
- План за раст и Реформска Агенда на Република Северна Македонија ¹⁹ и
- Програма за економски реформи ²⁰.

1.4. Институционална рамка

За темата предмет на ревизија, Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија, опфатени се следните институции:

- Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини,
- АД ЕСМ – Скопје,
- Операторот на електропреносен систем, АД МЕПСО- Скопје,
- Операторот на пазар на електрична енергија, МЕМО ДООЕЛ.

Пазар на електрична енергија - Структурата на енергетскиот пазар ги опфаќа производителите на енергија, операторите за пренос и дистрибуција, пазарниот оператор, трговците, снабдувачите и крајните потрошувачи.

¹² Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.29/2019

¹³ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр. 4/2022

¹⁴ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.25/2020

¹⁵ Нацрт записник од 49 - та седница на Влада одржана на 31 мај 2022 година

¹⁶ <https://www.mepso.com.mk/index.php/mk/component/content/article/69-mk-kategorii/doma/vesti-i-aktuelnosti/829-javna-rasprava-za-plan-za-razvoj-na-elektroprenosniot-sistem-za-period-2025-2035-godina?Itemid=614>

¹⁷ <https://www.ea.gov.mk/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8/%d1%80%d0%b5%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%b0%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b0/%d0%b4%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%b1%d0%be%d0%bd%d0%b8%d0%b7%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b0/>

¹⁸ <https://www.cif.org/news/climate-investment-funds-approves-85-million-launch-north-macedonia-coal-phase-out>

¹⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5421

<https://www.mep.gov.mk/post/?id=15800>

²⁰ <https://finance.gov.mk/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d0%bc%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%b5%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%bc%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d1%80%d0%b5%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b8-2020-2022-2/>

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор

11

1. _____
2. _____
3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

По осамостојувањето на земјата во 1991 година, електроенергетскиот систем на земјата бил во сопственост и управуван од една единствена државна компанија, Електростопанство на Македонија, а во 2005 година е поделена на три компании:

- АД МЕПСО, преносен оператор, кој е и основач и на МЕМО ДООЕЛ;
- АД ЕСМ, државната компанија за производство на електрична енергија; и
- АД ЕВН Македонија²¹, компанијата за дистрибуција која во 2006 година била приватизирана и продадена на ЕВН АГ, со 10% сопственост на Владата, а од 2008 година името е ЕВН Македонија АД Скопје.

Енергетскиот сектор е мониториран од РКЕ, регулатор основан во 2003 година.

Производители на електрична енергија - најразлични видови на електрични централи каде што одредено гориво или енергија (јаглен, природен гас, вода, сонце, ветер) се претвора во електрична енергија која се продава во земјата и странство. Најголем домашен производител на електрична енергија е АД ЕСМ, а по него следат ко генеративниот производител ТЕ-ТО, хидроцентралите на ЕВН Електрани и повеќе други помали производители на електрична енергија.

Табела бр.1 Инсталиран капацитет и производство на електрична енергија во 2024 година²²

Производител	Број на електрани	Инсталиран капацитет (MW)	Учество (%)	Производство (GWh)	Учество (%)
АД ЕСМ Скопје	16	1.688,57	56,59	3.573,38	58,31
ТЕЦ	5	1.034,00	34,65	2.355,22	38,43
ХЕЦ	8	557,36	18,68	1.060,18	17,30
ВЕЦ	1	36,80	1,23	106,06	1,73
ТЕ-ТО	2	60,41	2,02	51,93	0,85
ТЕ-ТО АД Скопје	1	227,00	7,61	1.207,00	19,69
ЕВН Електрани	20	77,21	2,59	153,34	2,50
ХЕЦ	11	58,56	1,96	125,59	2,05
ФЕЦ	9	18,65	0,63	27,76	0,45
Други	1.465	991,16	33,22	1.194,82	19,50
Мали ХЕЦ	116	104,10	3,49	229,94	3,75
ФЕЦ	1.339	829	27,78	825	13,46
Биогас	7	12,00	0,40	52,58	0,86
ВЕЦ	2	45,60	1,53	87,53	1,43
Биомаса	1	0,60	0,02	0,00	0,00
Вкупно	1.502	2.984	100,00	6.129	100,00

За 2024 година презентирани се податоци во Табела бр.1. за инсталирани капацитети и производство на електрична енергија од Годишниот извештај на РКЕ за 2024 година, каде е наведено дека вкупното домашно производство на електрична енергија во 2024 година изнесува 6.129 GWh, а производството на

²¹ ЕВН Дистрибуција и ЕВН ХОУМ (универзален снабдувач со избор врз основа на јавна набавка).

²² Според податоците во Годишниот извештај на РКЕ за 2024 година

<https://www.erc.org.mk/odluki/2025.04.29%20-%20RKE%20GI%202024-final.pdf>

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

12

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

електрична енергија од ОИЕ, со вклучување и на големите хидроелектрични центри, во 2024 година изнесува 2.516 GWh, и е зголемено за 16% во однос на 2023 година, односно зголемувањето е за 343 GWh.

Повластени производители на електрична енергија - произведуваат електрична енергија од обновливи извори, која потоа по повластени цени (повисоки од пазарните) се откупува од операторот на пазарот. Оваа електрична енергија сразмерно се распределува на активните снабдувачи и преку нив се продава на крајните потрошувачи. Ова се прави со цел да се поттикне производство на т.н. чиста или зелена енергија.

Електро преносниот систем, со кој управува МЕРСО, е главниот крвоток на електроенергетскиот систем. Преку него се пренесува електричната енергија под висок напон од/до големите производители, како и од/до соседните системи (увоз/извоз) и се доставува до трансформаторски станици (ТС) кои ја трансформираат во електрична енергија со среден напон.

Операторот на електро дистрибутивниот систем, Електродистрибуција ја презема оваа енергија од операторот на пренос и преку системот за дистрибуција на електрична енергија, кој е разгранет на целата територија од државата, ја предава до крајните потрошувачи.

МЕМО, Операторот на пазар на електрична енергија се грижи за организацијата, ефикасното функционирање и развојот на пазарите со билатерални договори и балансна енергија и ги врши работите што се однесуваат на организираниот пазар на електрична енергија во државата.

Потрошувачите кои ги исполнуваат условите за самостојно учество на пазарот на електрична енергија, поседуваат договор за балансна одговорност со операторот на електропреносниот систем и се регистрирани како учесници на пазарот на електрична енергија. Овие потрошувачи, покрај од снабдувачи, може да купуваат електрична енергија и од трговци или производители на електрична енергија.

Трговците со електрична енергија се клучните субјекти преку кои се врши купопродажба на електрична енергија на пазарот на големо.

Снабдувачите со електрична енергија ги извршуваат истите купопродажни активности како и трговците, но за разлика од нив имаат дополнително право да ги снабдуваат и домаќинствата и малите потрошувачи, односно нивните продажни активности се насочени пред сè кон пазарот на мало со електрична енергија.

Институционална структура на Совет на праведна транзиција

За да се постигне јаглеродна неутралност и да се усогласи со Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година и со Зелениот договор на Европската унија, државата мора да спроведе значителна реконструкција на својата енергетска мрежа и да дефинира сценарио за пренамена на термоелектраните, РЕК Битола и РЕК Осломеј.

Иако овие постројки имаат клучна улога во производството на електричната енергија, тие исто така претставуваат значаен извор на емисии на јаглерод диоксид.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

13

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Модернизацијата на електричната мрежа и транзицијата на овие капацитети за да се обезбедат услови за инсталирање на капацитети за производство на почиста енергија се потребни чекори кои ќе придонесат кон намалување на емисиите на стакленички гасови, подобрување на енергетската ефикасност и подобрување на состојбата и одржливоста на преносната мрежа.

Оваа трансформација може да ја позиционира Република Северна Македонија како лидер во регионалната транзиција кон праведна енергетска иднина, што го поттикнува усвојувањето на Патоказот за праведна транзиција и Инвестицискиот план за забрзана транзиција од јаглен за земјата.

Во јуни 2023 година, Владата го усвоила **Патоказот за праведна транзиција** кој дефинира социо-економски мерки за поддршка на регионите и работниците погодени од енергетската транзиција. Патоказот предвидува четири стратешки патеки:

- чиста енергија – развој на обновливи извори и модернизација на мрежата;
- приватни инвестиции и стартапи – поттикнување нови бизниси и економска диверзификација;
- развој на вештини – преквалификација на работници за зелени работни места и
- зелена инфраструктура – подобрување на транспортот, дигитализација и урбано обновување.

Структурата за управување со транзицијата

Совет за праведна транзиција – високо ниво на одлучување, составен од претставници на министерствата (енергетика, економија, животна средина, труд и социјала, финансии), јавните енергетски компании и експерти. Го насочува процесот, решава можни колизии во политиките и гарантира праведни резултати.

Министерство за енергетика, рударство и минерални суровини (МЕРМС) – Национален координатор и водечка институција за праведна транзиција и одговорно за одобрување проекти, регулаторен надзор, стратешко планирање и мониторинг на напредокот.

Работни групи за праведна транзиција – специјализирани групи фокусирани на клучни аспекти:

- обновливи извори и складирање – технички и регулаторни аспекти на транзицијата;
- економска транзиција – анализа на економските ефекти и нови работни места и
- преквалификација и обуки – обезбедување вештини за зелена економија.

Регионални форуми за праведна транзиција (РФПТ – Кичево и Битола) – Координираат локални приоритети и активности, обезбедуваат вклученост на заедниците и усогласување со националните цели.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

14

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

1.5. Финансирање на дејноста

Интегрираниот План за енергија и клима на Република Северна Македонија ги образложува сите пет димензии на Енергетската унија, односно декарбонизација (опфаќајќи два сегменти: емисии на стакленички гасови и обновливи извори на енергија), енергетска ефикасност, безбедност во снабдувањето со енергија, внатрешен пазар на енергија, и истражување, иновации и конкурентност.

Стратешката политика во димензијата декарбонизација предвидува реализација на сите идентификувани активности за ублажување на климатските промени што дополнително ќе ги намалат емисиите на стакленички гасови, а истовремено на одржлив начин ќе го зголемат учеството на обновливи извори на енергија во бруто финалната потрошувачка на енергија. Околу 70% од вкупните емисии на стакленички гасови во земјата потекнуваат од активности во енергетскиот сектор при кои се согоруваат на фосилни горива, особено во потсекторите за енергетска трансформација, индустрија и транспорт. Затоа, промовирањето на транзиција на енергетскиот сектор кон нискојаглеродни технологии, како клучна цел опфаќа силен план за постепено затворање на електраните на јаглен и забрзување на искористувањето на обновливите извори за производство на електрична енергија во комбинација со мерките за енергетска ефикасност во сите сектори.

Воведување такса за CO₂, CBAM ќе го забрза постепеното напуштање на конвенционалните горива, а истовремено ќе ги стимулира инвестициите во ОИЕ и спроведувањето на мерки за енергетска ефикасност.

Во овој план се предложени шеесет и три (63) специфични политики и мерки за постигнување на поставените цели секоја од петте димензии.

Имено во периодот 2023–2030 година, за енергетскиот сектор на Република Северна Македонија се предвидува значителна потреба од инвестиции. Проценетите финансиски средства изнесуваат околу 5,8 милијарди евра според сценариото WEM²³, односно околу 9,2 милијарди евра според сценариото WAM²⁴.

Сценариото WEM се темели на продолжување на постојните политики и мерки, додека WAM подразбира дополнителни интервенции со цел забрзување на енергетската транзиција и намалување на јаглеродните емисии.

Главните области каде се предвидуваат инвестиции вклучуваат производство на електрична енергија преку обновливи извори на енергија, како сонцето и ветерот, модернизација и проширување на преносната и дистрибутивната мрежа за да се обезбеди интеграција на новите капацитети, како и унапредување на енергетската ефикасност во јавниот, приватниот и индустрискиот сектор. Дополнително, се очекува инвестирање и во секторот транспорт преку поттикнување на електромобилноста и развој на нискојаглеродни транспортни системи.

²³ With Existing Measures, со постоечките мерки

²⁴ With Additional Measures, со дополнителни мерки

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

15

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Клучен проект во насока на јакнење на енергетската стабилност и сигурност е изградбата на хидроелектраната Чебрен. Со изградбата на Чебрен се очекува да се зголемат домашните производствени капацитети на електрична енергија од обновливи извори, да се подобри флексибилноста на системот преку капацитетите за акумулација и регулација, како и да се намали зависноста од увоз на електрична енергија, особено во периоди на зголемена потрошувачка.

Проектот Чебрен се препознава и како стратешка алатка за подобро управување со водните ресурси и за зајакнување на отпорноста на земјата кон климатските промени.

Во развивање на Платформата за праведна транзиција донесена од Владата која е координирана од ЕБОР, вклучени се и други меѓународни партнери кои ја поддржуваат оваа иницијатива, а проценето е дека се потребни три (3) милијарди евра. Првично преку Климатскиот инвестиционен фонд се очекува да обезбедат 85 милиони американски долари грантови и повластени финансии за поддршка на региони кои се зависни од јаглен. Платформата ја нагласува важноста од праведна и инклузивна транзиција, со фокус на обезбедување нови, високо-квалитетни зелени работни места за работниците и решавање на потенцијалните социјални нееднаквости што би можеле да произлезат од исфрлањето на јагленот. Потребите за финансирање со поволни заеми и грантови се проценуваат на приближно 285 милиони евра комбинација на грантови за техничка помош (25 милиони евра), инвестициони грантови (165 милиони евра) и финансирање со заеми (95 милиони евра), кои ќе се комбинираат со финансирање од меѓународни финансиски институции.

За забрзана транзиција од страна на Министерство за енергетика, рударство и минерални суровини изготвена е нацрт листа на проекти со вредност од 1.823 милиони евра, односно една (1) милијарда и 823 милиони евра.

Од добиените информации и податоци од страна на енергетските компании се спроведуваат проекти и тоа.

- проекти на АД ЕСМ за изградба на нови производни капацитети за обновливи извори на енергија и зелена транзиција со проценет износ од 194 милиони евра²⁵ и
- проекти на АД МЕПСО, преносна мрежа темел на енергетска транзиција со индикативен износ од 90 милиони евра²⁶.

²⁵ Податокот е од Табелата за статус на проекти која се доставува до Министерство за финансии со состојба јануари 2025 година

²⁶ Податокот е преземен од Планот за развој на електро преносниот систем 2025 - 2035 година во делот 4.Преносната Мрежа – Темел на енергетската транзиција

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

2. ЦЕЛИ, ОПФАТ И МЕТОДОЛОГИЈА НА РЕВИЗИЈАТА

2.1. Цели на ревизијата

Целта на ревизијата на успешност е да се оцени системот и планираните реформи за спроведување на политика за зелена транзиција преку напуштање на производство на електрична енергија од јаглен со цел декарбонизација и промовирање на чиста енергија, а со цел енергетска сигурност, економска стабилност и исполнување на меѓународни обврски и да се дадат препораки со цел спроведување на реформи за зелена транзиција.

2.2. Ревизорски прашања

Ревизијата на успешност е активност која ја спроведуваме со цел да дадеме одговор на следното главно прашање: „Дали планираните реформи за енергетска транзиција со обновливи извори на енергија ќе обезбедат енергетска сигурност, економска стабилност и исполнување на меѓународните обврски за декарбонизација?“

Специфични прашања по утврдени области се:

- Дали зелената/енергетската транзиција е стратешки планирана со цел енергетска сигурност, економска стабилност и декарбонизација?
- Дали јавните инвестиции во обновливи извори на енергија се ефикасно планирани и приоритизирани за успешна транзиција кон чиста енергија?
- Дали преносната мрежа е подготвена за зелена транзиција и интеграција на обновливите извори на енергија?

2.3. Опфат на ревизијата

Со ревизијата го опфатиме периодот од 2022 до 2024 година, но и состојби кои се случиле во претходен период и последователно до денот на известување за мерките и активностите за спроведување на политика за зелена транзиција.

Со ревизијата се опфатени активностите за реформи и политика на зелена транзиција кои се спроведуваат преку:

- Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини;
- АД ЕСМ – Скопје;
- Операторот на електропреносен систем, АД МЕПСО – Скопје и
- Операторот на пазар на електрична енергија, МЕМО ДООЕЛ.

Поради планирана ревизија на успешност со Годишната програма на Државниот завод за ревизија за 2025 година на тема „Ефикасноста на институциите во процесот на издавање на дозволи за обновливи извори на енергија (ОИЕ)“ со ревизијата не беа опфатени активностите за приклучување на капацитети за ОИЕ преку дистрибутивната мрежа.

За темата предмет на ревизија преку прашалници обезбедени се податоци и од РКЕ и Министерство за финансии.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

17

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Ревизорските активности кои ревизорскиот тим ги спроведе во субјектите опфатени со ревизијата беа насочени кон три области:

- Стратешко планирање и реформи за енергетска транзиција;
- Јавни инвестиции во зелена транзиција со обновливи извори на енергија и
- Интеграција на обновливите извори на енергија во енергетската мрежа.

2.4. Критериуми за ревизија

За одговор на главното и специфичните прашања искористени се критериуми и показатели за оценка прикажани во **Прилог бр.1** кон ревизорскиот извештај.

2.5. Методологија на ревизијата

2.5.1. Ревизијата на успешност е извршена во согласност со меѓународните стандарди за државна ревизија (ISSAI) и Кодексот на етика на Државниот завод за ревизија.

2.5.2. Кај оваа ревизија на успешност избравме и применивме комбиниран пристап:

- пристап ориентиран кон системи дава можност за оценка на системот за планирање и спроведување на зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија;
- пристап ориентиран кон проблеми е насочен кон проценка на ризиците поврзани со имплементација на оваа комплексна реформа на енергетскиот сектор;

2.5.3. Со цел добивање на релевантни и доволни ревизорски докази кои се основа за ревизорските наоди, заклучоци и препораки, ги користевме методологијата и техниките на ревизија на успешност:

- анализа на законска и друга регулатива од областа предмет на ревизија;
- разговори/интервјуа со лица релевантни за темата на ревизијата;
- прашалници до релевантните субјекти;
- проверка на документација;
- анализа на податоци и информации;
- физичко набљудување, увид на лице место и фотографирање и
- интернет истражување.

2.5.4. Ревизијата на успешност е извршена во периодот од 18.12.2025 до 30.04.2025 година, од тим на Државниот завод за ревизија.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

18

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

2.5.5. Резултатите од спроведената ревизија на успешност беа презентирани на завршен состанок со претставници на субјектите предмет на ревизија на ден 30.04.2025 година.

Добиени се забелешки на Нацрт извештајот за извршената ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“ и тоа:

- забелешки бр. 14-2254/2 од 11.06.2025 година, од одговорното лице на Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини, г-ѓа Сања Божиновска, министер, а заведени во Државниот завод за ревизија под бр. 37-227/17 од 18.06.2025 година и
- забелешки по маил комуникација добиени од директорот за финансиски работи и член на Управен одбор на АД ЕСМ, г-дин Иван Стојановски заведени во Државниот завод за ревизија под бр.37-227/18 од 20.06.2025 година.

Забелешките се однесуваат на препораката број 2 за точката 3.1.1, препораката број 4 и 5 за точката 3.1.3., препораката број 7 за точките 3.1.2. и 3.3.4. и препораката број 8 за точката 3.1.2. и 3.3.4 и на точката 3.2.1..

Забелешките се разгледани и е констатирано дека истите во најголем дел претставуваат известување за преземени и идни активности на министерството, а забелешката на точката 3.2.1. претставува известување кое е соодветно обелоденето во Конечниот извештај.

Забелешките и содржината на одговорот на забелешките се прилог на Конечниот извештај на овластениот државен ревизор.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

19

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3. РЕВИЗОРСКИ НАОДИ

3.1. Стратешко планирање и реформи за енергетска транзиција

3.1.1. Зелена транзиција приоритет за реформа

3.1.1.1. Стратешки и плански документи за зелена транзиција

Националните енергетски и климатски планови се стратегии на земјите во кои се утврдуваат: националните цели до 2030 година, политики и мерки и предвидувања и сценарија во пет клучни димензии:

- декарбонизација (GHG и обновливи извори на енергија);
- енергетска ефикасност;
- енергетска сигурност;
- внатрешен пазар на енергија и
- истражување, иновации и конкурентност.

Со Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени и целта за членство во ЕУ, државата име преземено обврски за декарбонизација.

Како членка на Договорот за енергетска заедница²⁷ државата е должна да го усогласи своето законодавство за енергија и клима со прописите на ЕУ, а преку Националниот план за енергија и клима треба да се дефинираат активностите за постигнување на енергетските и климатските цели.

Со Регулативата (ЕУ) 2018/1999 за управувањето на Енергетската унија и климатската акција се регулира интегрирањето на енергетските и климатските политики на земјите-членки на ЕУ.

За земјите кои не се членки на ЕУ, а се дел од Енергетската заедница, оваа регулатива не се применува директно, но е вклучена и адаптирана во правната рамка на Енергетската заедница²⁸.

Со анализа на национални стратешките документи утврдивме дека од 2019 до 2024 година донесени се повеќе документи и платформи со цел енергетска транзиција кон чиста енергија.

Во 2019 година усвоена е Стратегијата за развој на енергетиката до 2040 година²⁹ со која се определени целите на енергетската политика, а за спроведување согласно Законот за енергетика³⁰, изработена е нацрт - програма за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката 2021-2025³¹ која е јавно објавена, но не е усвоена од страна на Владата.

²⁷ Покрај Република Северна Македонија потписнички на Договорот за основање на Енергетска заедница се и Албанија, Босна и Херцеговина, Грузија, Косово, Црна Гора, Србија, Украина и Европската заедница. Република Македонија во 2006 година го ратификува Договорот со закон.

²⁸ преку Декларацијата на Министерскиот совет 2021/14/МС-ЕпС од 30 ноември 2021 година и изменет со Декларацијата 2022/02/МС-ЕпС од 15 декември 2022 година

²⁹ Член 11 од Законот за енергетика

³⁰ Член 12 од Законот за енергетика

³¹ [https://economy.gov.mk/Upload/Documents/Program%20for%20the%20realization%20of%20the%20strat%20egy%20Final%20version%20for%20public%20consultation%2030juli%202021%20MK\(1\).pdf](https://economy.gov.mk/Upload/Documents/Program%20for%20the%20realization%20of%20the%20strat%20egy%20Final%20version%20for%20public%20consultation%2030juli%202021%20MK(1).pdf)

Ревизорски тим: _____ Овластен државен ревизор 20

1. _____

2. _____

3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во ноември 2022 година со Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика³² се уредува постапката за донесување на Планот за енергија и клима³³ како стратешки документ во делот на Обновливи извори на енергија.

Во мај 2022 година од страна на Владата³⁴ усвоен е **Националниот план за енергија и клима**³⁵ со кој се дефинирани активности за декарбонизација преку затворање на термоелектраните, воведување данок на јаглерод и за 23% намалување на потрошувачката на енергија преку мерки за енергетска ефикасност до 2030 година. Со НПЕК учеството на обновливите извори на енергија до 2030 година е планирано на 38% од уделот на бруто потрошувачката на енергија, додека за 2020 година целта била 23%³⁶, а учеството е 19,3%.

Пред да се усвои Планот за енергија и клима на Република Северна Македонија е доставен до Енергетската заедница во јуни 2020 година, за што во ноември 2020 година³⁷ од страна на Енергетската заедница дадени се препораки.

Согласно препораките донесениот НПЕК треба да се ревидира, за да се започне со брз развој на ОИЕ и енергетската ефикасност, да се вклучи датумот за исклучување на јагленот и да ги вклучи препораките за потребните инвестиции за да се осигури енергетска безбедност во согласност со Регулативата за управување. Од добиените информации од министерството НПЕК се ревидира со поддршка од ИПА и ќе вклучи планови за практично спроведување на ажурирањата и мерките дефинирани во документот.

Со Законот за енергетика е уредено на секои две години да се изработи извештај за прогресот на имплементацијата на Планот за енергија и клима³⁸ со цел негово следење. Истовремено согласно регулативата за управување и роковите определени од Енергетската заедница ваков извештај потребно е да се изработи до 15 март 2025 година, а кој е во тек на изработка од страна на министерството.

Со Одлука 2022/02/МС-ЕпС³⁹ донесена на 15 декември 2022 година, Министерскиот совет на Енергетската заедница ги усвоил целите за енергија и клима за 2030 година за земјите членки на Енергетската заедница кои се клучни за да ги постават земјите

³² Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.236/22

³³ Член 187 од Законот за енергетика

³⁴ Нацрт записник од 49 - та седница на Влада на Република Северна Македонија одржана на 31 мај 2022 година

³⁵ Препорака 2018/01/МС-ЕпС на Министерскиот совет на Енергетската заедница, усвоена во 2018 година се однесува на развој на интегрирани национални планови за енергија и климатски промени (NECPs) од страна на странките потписнички на Договорот за енергетска заедница

³⁶ Одлука за националните задолжителни цели за учеството на енергија произведена од обновливи извори во бруто финалната потрошувачка на енергија и за учеството на енергија произведена од обновливи извори во финалната потрошувачка на енергија во транспортот (Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.29/2019)

³⁷ <https://www.energy-community.org/implementation/package/NECP.html>

³⁸ член 172 од Законот за енергетика Министерството, во соработка со министерството надлежно за работите од областа на животната средина, ја следи реализацијата на Планот за енергија и клима и на секои две години подготвува извештај за реализацијата за претходните две календарски години, кој го доставува до Владата и до Секретаријатот на Енергетската заедница најдоцна до 30 ноември

³⁹ <https://www.energy-community.org/legal/decisions.html>

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

21

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

договорни страни на патот кон климатска неутралност до 2050 година, како и за намалување на зависноста од фосилни горива на пократок рок.

Вкупната цел за 2030 година за сите договорни страни е 31%, а за Република Северна Македонија е 38% во бруто финална потрошувачка прикажано во Табела бр.2.

Табела бр.2 Цели за удел на енергија од обновливи извори во бруто-финалната потрошувачка на енергија (2005, 2020, и 2030 година) за договорни страни⁴⁰

Држава	Удел на ОИЕ во 2005	Цел за 2020	Цел за 2030
Албанија	31,2%	38%	52%
Босна и Херцеговина	34%	40%	43,6%
Грузија	-	-	27,4%
Косово*	18,9%	25%	32%
Молдавија	11,9%	17%	27%
Црна Гора	26,3%	33%	50%
Република Северна Македонија	17,2%	23%	38%
Србија	21,2%	27%	40,7%
Украина	5,5%	11%	27%
Вкупно (просек)	-	-	31%

Извор на податоци: Енергетска заедница

Енергетските и климатските политики се тесно поврзани, бидејќи над 70% од емисиите на стакленички гасови се резултат на активностите во енергетскиот сектор (75% во 2019 година).

Дополнително, зависноста на земјата од увоз на електрична енергија и фосилни горива, ја изложува на ризикот од движењата и случувањата на глобалните енергетски пазари. Меѓународните климатски обврски и националните енергетски активности на Република Северна Македонија се амбициозни и стратешки усогласени со цел декарбонизација.

За да се постигне јаглеродна неутралност поради преземени меѓународни обврски, државата има обврска да спроведе значителна реконструкција на својата енергетска мрежа и да дефинира сценарио за пренамена на РЕК Битола и РЕК Осломеј. Иако овие постројки имаат клучна улога во производството на електричната енергија, тие се значаен извор на емисии на CO₂. Модернизацијата на електричната мрежа и транзицијата на овие капацитети за да се обезбедат услови за инсталирање на капацитети за производство на почиста енергија се потребни чекори кои ќе придонесат кон намалување на емисиите на стакленички гасови, подобрување на енергетската ефикасност и подобрување на состојбата и одржливоста на преносната мрежа.

Оваа трансформација може да придонесе земјата да биде лидер во регионалната транзиција кон праведна енергетска иднина, што го поттикнало усвојувањето на Патоказот за праведна транзиција и Инвестицискиот план за забрзана транзиција од јаглен за земјата.

⁴⁰ <https://www.energy-community.org/implementation/package/CEP.html>

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Во јуни 2023 година со поддршка на ДЕУ и ЕБОР изработен е **Патоказот за праведна транзиција**⁴¹, усвоен од Владата, со кој се дефинираат сценаријата и социо-економските мерки за осигурување на праведна распределба на придобивките од транзицијата и за поддршка на ранливите региони, заедници и работници кои се изложени на ризик од запоставување. Патоказот цели на четири патеки прикажани во **Слика бр.1** Патека за праведна транзиција.

Слика бр.1 Патеки за праведна транзиција во Патоказот

Овој документ е основен документ за промовирање на праведна транзиција во Република Северна Македонија и има за цел да воспостави институционална рамка за координирање и извршување на активностите поврзани со праведната транзиција.

Во следниот период преку Реформската агенда на Република Северна Македонија⁴² се наведени заложбите на земјата за успешно спроведување на реформите неопходни за завршување на интеграцијата во ЕУ.

Една од клучните цели на Реформската агенда е енергетска/зелена транзиција. Забрзувањето на транзицијата кон економија со ниска содржина на јаглерод во секторите како што се енергијата, транспортот, индустријата и земјоделството е примарна цел на енергетската/зелена транзиција во рамките на овие реформи. Ова вклучува намалување на емисиите на јаглеродот, промовирање на обновливите извори на енергија и поддршка на одржливи практики. Праведната транзиција е од клучно значење, фокусирајќи се на преквалификација на работната сила ангажирана во производството на фосилни горива како јагленот, особено во регионите на Битола и Осломеј/Кичево.

⁴¹ Патоказ за праведна транзиција- Република Северна Македонија мај 2023

<https://www.economy.gov.mk/mk-MK/news/just-transition-roadmap.nspx>

⁴²Реформска агенда на Република Северна Македонија 2024-2027

<https://mep.gov.mk/en/post/?id=15800>

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

23

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Декарбонизацијата на енергетскиот сектор дополнително ќе биде поддржана со идната имплементација на националниот систем за тргување со емисии (ETS), почнувајќи со мониторинг, известување, верификација и акредитација (MRVA) за прецизно мерење на емисиите на стакленички гасови.

Поради фискалните импликации на мерките и активностите за енергетска транзиција кои треба да ги спроведат државните енергетски компании, истите треба да се земат во предвид при изготвување на фискалната стратегија на државата.

Со анализа на презентираниите документи ги утврдивме следните состојби:

- отсуство на следење на спроведувањето на политиките и остварување на целите дефинирани во Националниот план за енергија и клима;
- комплексна реформа која бара мулти секторски и мулти дисциплинарен пристап со големи финансиски средства наведено во точка 3.1.1.2 и точка 3.2.1.;
- големи инвестиции и финансиски ограничувања поради постигнато ниво на јавен долг, намален фискален простор и неповолна финансиска состојба на АД ЕСМ подетално образложено во точка 3.2.1.;
- социјални и економски последици за регионите зависни од јаглен и
- одложување на проекти за зелена транзиција поради промена на политики, неусогласеност со фискалната политика и постигнато ниво на јавен долг.

Иако зелената транзиција е стратешки планирана, интеграцијата на целите на енергетската политика и клима за чиста енергија не е секогаш усогласена и координирана, постојат отстапувања меѓу планираното и реализираното, особено во имплементацијата, капацитетите и финансирањето.

3.1.1.2. Финансирање на праведна енергетска транзиција

Во декември 2023 година од страна на Владата и меѓународните партнери потпишана е заедничка декларација предложена од мултилатералните банки и партнери предводени од ЕБОР за воспоставување на **Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција** на климатскиот самит во Дубаи COP 28. Со оваа декларација ЕБОР и останатите партнери го потврдуваат својот интерес да го поддржат и финансираат процесот на праведна транзиција за премин од енергетски систем зависен од јаглен во нискокарбонски и безбеден енергетски модел.

Со оваа платформа Република Северна Македонија има преземено обврски и поставени цели до 2030 година и тоа:

- постепено укинување на термоелектраните на јаглен до 2030 година;
- инсталирање на 1,7 GW капацитет за обновлива енергија, од кои најмалку еден (1) GW преку конкурентни аукции;
- зајакнување на електроенергетската мрежа и складирање на енергија за поддршка на интеграцијата на обновливите извори и

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор 24

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- поддршка за праведна транзиција во согласност со „Патоказот за праведна транзиција“, со цел заштита на заедниците и работниците погодени од укинувањето на јагленот.

Овие цели се во согласност со обврската на Република Северна Македонија за намалување на своите нето емисии на стакленички гасови за 82% до 2030 година во споредба со нивото од 1990 година. Поради тоа што јагленот сочинува повеќе од 40% од производството на електрична енергија во земјата, транзицијата на енергетскиот сектор е клучна за постигнување на оваа цел.

Финансиските потреби за спроведување на Платформата се проценети на околу три (3) милијарди евра преку ангажирање на комерцијални инвеститори и меѓународни финансиски институции и финансиери.

Потребата за концесиски средства и грантови е проценета на приближно 285 милиони евра. Овие средства се наменети за надминување на пазарните бариери со цел да се поттикнат приватните инвестиции и да се овозможи праведна транзиција, вклучително и решавање на прашањата за пристапност и достапност на енергијата. Оваа поддршка ги опфаќа трошоците за деактивирање и санација на постројките на јаглен, инвестиции во енергетските мрежи и капацитетите за складирање, како и обезбедување социо-економска поддршка и јакнење на институционалните капацитети. Структурата на потребните средства предвидува комбинација од грантови за техничка помош⁴³, инвестициони грантови⁴⁴ и концесиски финансии⁴⁵, кои ќе бидат комбинирани со средства од меѓународните финансиски институции. Мобилизацијата на овие средства ќе биде континуиран процес и ќе се одвива во согласност со напредокот во имплементацијата на компонентите на Платформата. Како резултат на оваа декларација на 20 март 2024 година, Инвестицискиот комитет на Климатскиот инвестициски фонд - КИФ, го одобрил **Инвестицискиот план за забрзана транзиција од јаглен**⁴⁶ за Република Северна Македонија⁴⁷ доделените средства во износ од 85 милиони американски долари се комбинирани како концесиските заеми (76,5 милиони американски долари) кои треба да се доделат со комбинирани услови за заеми и грантови (8 милиони американски долари) за јавен и приватен сектор, а кои ќе се користат во форма на техничка помош и инвестициски или стимулативни грантови. Дополнително се очекува да мобилизираат дополнителни 471 милиони американски долари преку Меѓународните развојни банки.

⁴³ 25 милиони евра

⁴⁴ 165 милиони евра

⁴⁵ 95 милиони евра

⁴⁶ https://www.cif.org/sites/cif_enc/files/2024-10/act_ip_factsheet_north_macedonia.pdf

⁴⁷ Accelerated Coal Transition Investment Plan

Ревизорски тим:

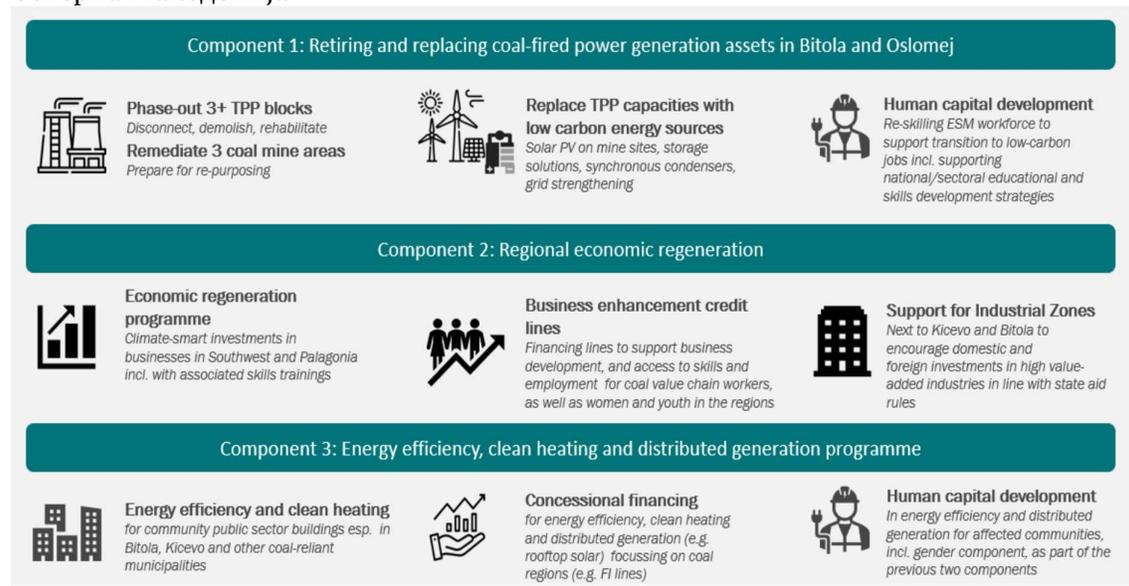
1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

25

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Слика бр.2. Инвестициски план за забрзана транзиција од јаглен за Република Северна Македонија

Од страна на МЕРМС во февруари 2025 година изработена е нацрт верзија на ЈЕТИР листа проекти во вредност од 1.823 милиони евра, односно 1,823 милијарди евра каде се наведени проекти на енергетските компании АД ЕСМ во износ од 1.120 милиони евра или 1,120 милијарди евра и АД МЕПСО во износ од 128 милиони евра.

За успешно спроведување на реформите за декарбонизација кои се обврска кон ЕУ, потребни се реформи и финансиски средства на АД ЕСМ, чие што работење има влијание на фискалната стабилност на државата наведено и во последниот извештај на ММФ за земјата⁴⁸.

Енергетската транзиција бара значајни јавни инвестиции, но се одвива во услови на ограничен фискален простор, зголемен јавен долг и финансиски нестабилна состојба на АД ЕСМ подетално образложено во точка 3.2.1. од извештајот. Дополнително, транзицијата има социјални и економски последици за регионите зависни од јаглен.

3.1.1.3. Структура за управување со процес на праведна транзиција

За спроведување на енергетската зелена транзиција државата воспоставила институционална структура. Со Патоказот за праведна транзиција се утврдува системот на управување, организирање и спроведување на процесот на праведна транзиција преку формирање на Совет за праведна транзиција, воспоставување на работни групи за: обновливи извори и складирање, економска транзиција и преквалификации обуки.

⁴⁸ <https://www.imf.org/en/News/Articles/2025/02/26/cs-northmacedonia-2025>

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во јуни 2023 година Владата донела Одлука за формирање на Совет за праведна транзиција⁴⁹ кој е дефиниран како највисоко тело. Врз основа на донесената одлука Советот го сочинуваат претседавач, копретседавач - министер за економија и девет члена⁵⁰.

По донесувањето на првичната Одлука, во периодот септември 2023 година – јуни 2024 година спроведени се повеќе активности поврзани со процесот на праведна транзиција. Имено се воспоставила Инвестициската платформа за праведна транзиција (JETIP), а во периодот јануари – јуни 2024 се дефинира Планот за раст и реформската агенда, каде една од мерките во областа на декарбонизација е формулирање и развој на годишен акциски план за праведна транзиција.

Во јуни 2024 година со законот за изменување и дополнување на Законот за организација и работа на органите на државната управа⁵¹ формирано е ново Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини и извршена е промена на бројот на министерствата и делокругот на надлежностите на дел од постоечките министерства во Владата⁵².

Поради погоре наведените активности и формирање на ново министерство, се увидела потребата дека надлежностите на Советот треба да се прошират и да ги опфаќаат и покриваат сите активности поврзани со процесот на праведна транзиција на национално и регионално ниво.

Поради горенаведеното во јули 2024 година Владата донела Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за формирање на Совет за праведна транзиција⁵³.

Советот го сочинуваат претседавач, копретседавач и десет члена, при што додаден е директорот на операторот на електро преносниот систем.

Согласно предложените измени Советот ја следи реализацијата на Патоказот за праведна транзиција, дава предлози за преземање на поконкретни мерки и активности, и одобрува можни измени на патоказот и ја следи реализацијата, одобрува активности и донесува мерки во однос на:

- Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција (JETIP),
- Инвестициски план за забрзана транзиција од јаглен,

⁴⁹ бр.41-5806/1 од 13.06.2023 година

⁵⁰ министри за: животна средина и просторно планирање, финансии, транспорт и врски, труд и социјална политика, земјоделство, шумарство и водостопанство, локална самоуправа, образование и наука, директор на АД ЕСМ и директор на АД НОМАГАС Скопје во државна сопственост

⁵¹ Службен весник на Република Северна Македонија бр.121/2024

⁵² Со овој Закон, организирани се нови министерства помеѓу кои и **Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини**, а е извршена реорганизација и промена на име на постоечките министерства како што следи:

- Министерството за економија е реорганизирано во Министерство за економија и труд,
- Министерството за труд и социјална политика е реорганизирано и преименувано во Министерство за социјална политика, демографија и млади,
- Министерството за транспорт и врски е преименувано во Министерство за транспорт.

⁵³ Бр.41-6610/3 од 30.07.2024 година

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

27

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- Планот за раст и реформската агенда на ЕУ во однос на декарбонизацијата и останати постоечки и нови активности кои ќе бидат поврзани со процесот на праведна транзиција.

Советот одобрува мерки, проекти, активности, предлага измени на законски решенија и останата регулатива поврзана со процесот на праведна транзиција, а по потреба презема итни активности за надминување отворени прашања поврзани со процесот на транзицијата во целата земја.

За спроведување на процесот на праведна транзиција во 2025 година од страна на МЕРМС објавени се следните документи⁵⁴:

- годишен план за имплементација на праведна транзиција за 2025 година;
- систем за мониторинг и репортирање и
- структурата за управување со процесот на праведна транзиција.

Годишниот план за имплементација на праведната транзиција за 2025 година⁵⁵ служи како патоказ за напредокот на Република Северна Македонија во транзицијата кон нискојаглеродна, инклузивна и одржлива економија со конкретни чекори за 2025 година.

Целокупната структура на управување на процесот на праведна транзиција е создадена да обезбеди инклузивност, транспарентност и ефикасност во донесувањето и спроведувањето на одлуки. Со интегрирање на клучните засегнати страни оваа структура промовира координиран пристап кој ги усогласува националните приоритети со регионалните потреби.

Ревизијата истакнува дека структурата на управување и системот на праведна транзиција е формирана, Советот и работните групи започнуваат да работат и изработен е годишен план за имплементација на праведна транзиција за 2025 година. Со извршената ревизија утврдивме дека иако е формирана структура за праведна транзиција, истата не е предвидена во регулативата и претставува обврска согласно стратешките документи за праведна транзиција поради што потребно е доуредување во соодветна регулатива.

Исто така одлуката за формирање на Советот за праведна транзиција не е објавена во Службен весник што влијае на транспарентноста.

⁵⁴<https://www.ea.gov.mk/%d0%b4d0%be%d0%ba%d1%83d0%bc%d0%b5d0%bd%d1%82d0%b8/%d1%80d0%b5d1%84d0%be%d1%80d0%bc%d1%81d0%ba%d0%b0-%d0%b0d0%b3d0%b5d0%bd%d0%b4d0%b0/%d0%b4d0%b5d0%ba%d0%b0d1%80d0%b1d0%be%d0%bd%d0%b8d0%b7d0%b0d1%86d0%b8d1%98d0%b0/>

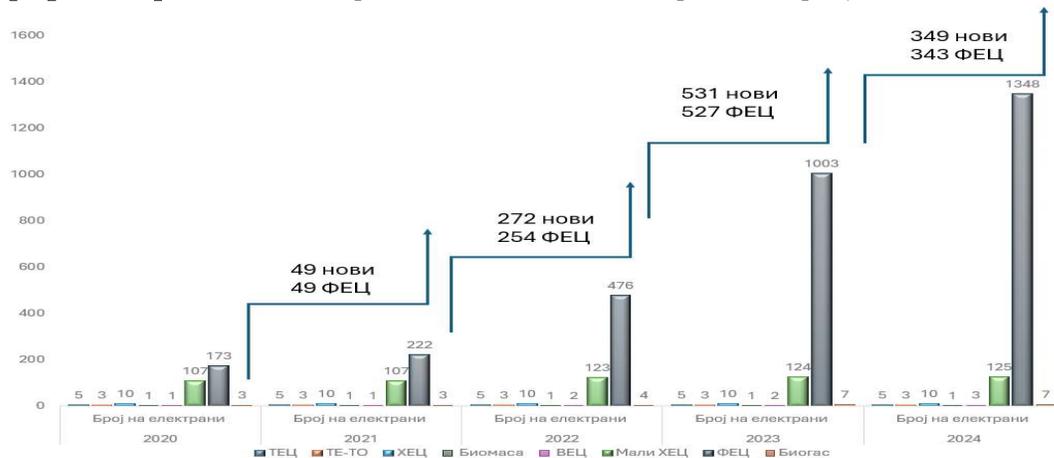
⁵⁵ овој план е усогласен со пошироките цели на патоказот за праведна транзиција, усвоен од Владата на Република Северна Македонија во јуни 2023 година, Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција, основана врз основа на Заедничката декларација потпишана во декември 2023 година, како и со Агендата за реформи на Република Северна Македонија, особено реформите за декарбонизација.

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3.1.2. Правна рамка за изградба на нови енергетски објекти за ОИЕ над 10MW

Во изминатите неколку години, особено после енергетска криза зголемено е инвестирањето во обновливи извори на енергија. Најголем причинител за ова зголемување се намалените трошоци за производство на фотоволтаични панели, но и зголемената цена на електричната енергија на берзите на електрична енергија. Според податоците на РКЕ во Годишниот извештај за 2024 година инвестирањето во производни капацитети кои користат обновливи извори на енергија овозможила значителна промена во структурата на домашното производство. Во последните четири години, започнувајќи од 2021 се изградени вкупно 1.201 нова електроцентрали. За споредба, заклучно со 2020 година вкупниот број на електроцентрали изнесува 303, од кои 295 се со обновливи извори на енергија, а останатите 8 се термо електроцентрали и когенеративни постројки. Растечкиот тренд на обновливите извори на енергија по години и технологии е прикажан на Графикон бр.2.

Графикон бр.2. Растечки тренд на обновливи извори на енергија

Извор на податоци: Годишен извештај за работењето на РКЕ за 2024 година

Согласно Законот за енергетика⁵⁶ за изградба или проширување на објекти за производство на електрична, топлинска или комбинирана енергија, потребно е да се добие овластување за изградба.

Овластување за изградба на нови или проширување на постојни објекти за производство на електрична и/или топлинска енергија не е потребно во случај на изградба на енергетски капацитет со вкупна инсталирана електрична и/или топлинска моќност помала или еднаква на 10 MW.

Во период од 2011 до 2025 година за нови производни капацитети со инсталирана моќност над 10MW донесени се Одлуки од Владата за овластување за изградба на енергетски објекти, во делот на ОИЕ презентирани во Табела бр.3.

⁵⁶ Глава V Изградба на енергетски објекти од Законот за енергетика (член 52 до член 67-а)

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Табелата бр.3 Одлуки донесени од Владата за овластување за изградба на енергетски објекти од 2011 до 2025

Реден број	Име на проектот	Компанија	Вид на објект	Број на Службен весник	Инсталирана моќност
1	Фарма за ветерници	Инвалл Мак ДООЕЛ Скопје	Ветерни електрани	50/2025	396 MW
2	ОСМ Солар ДООЕЛ Скопје	ОСМ Солар ДООЕЛ Скопје	ФЕЦ	85/2023	50 MW
3	Фортис Енергетика Фотонапонски Централни ДООЕЛ Скопје	Фортис Енергетика ДООЕЛ Скопје	ФЕЦ	85/2023	50 MW
4	Меј Енерџи ДОО Скопје	Меј Енерџи ДОО Скопје	ФЕЦ	218/2022	54,91 MW
5	Парк на ветерни електрани Еуроинг	ДОО Увоз-Извоз Гевелија	Ветерни електрани	270/2019	30 MW
6	Ветерна електрана Дрен	Калтун Енерџи ДОО Скопје	Ветерни електрани	207/2019	34 MW
7	Ветерна електрана Богословец	Тхор Импекс ДООЕЛ Скопје	Ветерни електрани	197/2017	34 MW
8	Парк на ветерни електрани за производство на електрична енергија АД Електрани на Македонија - Скопје	АД ЕСМ	Ветерни електрани	83/2011	35 MW

Со анализа на регулативата утврдивме дека со измените на Законот за енергетика⁵⁷ во 2022 година, постапката за одобрување на барање за изградба на фотонапонски центри е уредена преку добивање на согласност за изградба на фотонапонски центри, но оваа одредба не се применува меѓу другото и поради недоносен Индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија⁵⁸. Со измените е уредно дека министерството е надлежно за давање на согласност за електроцентрали за ОИЕ до 10 MW, а за електроцентрали за ОИЕ над 10 MW министерството доставува предлог до Владата за согласност или одбивање. Оваа состојба е утврдена и во КИ за извршена ревизија на успешност на тема “Подготвеноста на енергетскиот систем да се справи со енергетска криза“ од 2023 година.

Постапката за приклучување на преносна мрежа на потрошувачи и производители на електрична енергија од страна на АД МЕПСО се врши согласно Мрежни правила за пренос на електрична енергија⁵⁹ и Законот за енергетика.

⁵⁷ Член 172-а и член 172- б од Законот за енергетика

⁵⁸ Индикативниот план потребно е да има информации за следното:

- технологиите за производство на електрична енергија за коишто постапката за изградба може да започне во периодот за којшто се однесува Индикативниот план;
- вкупната инсталирана моќност, по региони, којшто може да се приклучи на електропреносниот систем, односно електродистрибутивниот систем и
- извештај за реализација на Индикативниот план за претходната година.

⁵⁹ Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.04/2022

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор 30

1. _____
2. _____
3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

АД МЕПСО во постапката за приклучоци наведува дека согласно Законот за енергетика ⁶⁰ е должен да ги приклучи на електропреносната мрежа производителите, потрошувачите и операторот на електродистрибутивниот систем, но сепак оваа постапка е условена од претходна постапка на селекција и одобрување односно добивање на согласност за започнување на инвестиција врз основа на Индикативен план за изградба кој не е донесен од страна на Владата. Дополнително со измените на Законот за енергетика во 2022 година е предвидено МЕПСО да издава прелиминарна согласност како почетна постапка.

Во последниот годишен извештај за усогласеност на АД МЕПСО за 2024 година одобрен со решение од страна на РКЕ ⁶¹ е наведено дека „поради зголемениот интерес за приклучување на нови производни капацитети и можните ризици за нарушување на начелото на транспарентност, објективност и недискриминаторски пристап кон сите корисници на електропреносниот систем согласно своите надлежности и обврските кои произлегуваат од Програмата за усогласеност, службата за приклучоци спроведува постапки врз основа на укажувања од соодветни надлежни институции дека постапката треба да се води по постојните мрежни правила се додека не се инкорпорираат одредбите од измените на Законот за енергетика од 2022 година кои дефакто сеуште не се во примена“.

Воедно во извештајот наведена е информација дека Службата за приклучоци има изработено нацрт верзија на Мрежни правила согласно измените на Законот за енергетика во 2022 година и ги има доставено до УО на АД МЕПСО на 16.06.2023 година на усвојување. На 24.11.2023 година има побарано информација за статусот на доставените до УО измени на мрежните правила за пренос на електрична енергија во делот приклучување на преносна мрежа согласно измените на Законот за енергетика со цел за нивно усвојување, но треба да се нагласи дека досега овие измени на мрежните правила не се усогласени со Законот за енергетика.

Согласно измените на Законот за енергетика во 2022 во кој е дефиниран документот прелиминарна согласност за приклучување на производителите на преносна мрежа со инсталиран капацитет над 10 MW, во насока на спроведување на постапката за приклучување на производителите на преносна мрежа притоа почитувајќи ги измените на Законот за енергетика, Службата за приклучување во МЕПСО почнала со издавање на прелиминарна согласност за приклучување на производители на преносна мрежа кој документ е потребен на производителите да започнат со постапка за добивање на овластување за изградба согласно измените на Законот за енергетика.

Поради отсуство на Индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија, непостоење на јасна селекција и одредување на приоритетни проектите за изградба ревизијата утврди дека не е воспоставен систем за селекција и приоритизација на инвестиции во нови капацитети за производство на електрична енергија од ОИЕ.

⁶⁰ член 78 став 2 алинеја 6 од Законот за енергетика

⁶¹ <https://www.mepso.com.mk/index.php/mk/doma/usoglasenost/sluzhbenik>

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Имено не е воспоставен систем со јасни критериуми за селекција и приоритизација на инвестиции и во пракса иницијативите зависат од инвеститорите, а не од стратешки приоритети на државата базирани на капацитет на преносната мрежа или регионални потреби и приоритизација на инвестиции по региони и по вид на инвеститори (јавни, приватни или ЈПП).

Поради несоодветна постапка, АД МЕПСО се соочува со зголемен број барања и ограничен капацитет на мрежата, од презентираниите информации во Планот за развој на електропреносниот систем 2025-2035 краткорочно се проценува дека македонскиот систем може да интегрира до 1,5 GW, а барањата за приклучоци се 8,663GW од кои 6,828 GW се фотоволтаични централи, а 1,835 GW се ветерни паркови. кои преносната мрежа не може да ги апсорбира.

Ваквата состојба предизвикува високи ризици за електроенергетскиот систем и не е во насока на остварување на целите за енергетска сигурност, економска стабилност и одржлив развој.

Со новиот Закон за енергетика⁶² донесен во мај 2025 година, во шестиот дел уредена е изградбата на новите енергетски објекти и има суштински промени во однос на претходните законски решенија. Во овој дел уредена е постапката, критериумите за доделување на овластувањето, рок на важност, измена и пренос на овластувањето, воведена е гаранција за обезбедување на изградба на енергетски објекти.

Со предложеното законско решение Владата, во согласност со Стратегијата за енергетика, Интегрираниот национален план за енергија и клима и акцискиот план за спроведување на истиот на предлог на Министерството донесува годишен план за изградба на енергетски објекти за производство на електрична и топлинска енергија и складирање на енергија.

Со новиот Закон предвидени се суштински промени кај овластувањата за изградба на електроенергетски објекти, односно основата за изградба на нови електроенергетски објекти ќе биде Годишниот план за изградба на енергетски објекти, кој го усвојува Владата на предлог на Министерството надлежно за енергетика.

Со законот е уредено дека овластувањата за изградба ќе се издаваат за:

- изградба на електроенергетски објекти (≥ 1 MW) и високо ефикасни комбинирани постројки,
- постројки за производство на синтетички горива и водород со електрична енергија,
- складишта на електрична енергија каде што се спроведува тендерска постапка за доделување државно земјиште (долготраен закуп или продажба),
- изградба на истите видови на објекти на приватно земјиште врз основа на барање на инвеститор,
- изградба на објекти по спроведена постапка и доделен договор за јавно-приватно партнерство,

⁶² Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.101/25

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- изградба на објекти по спроведена постапка и доделена концесија за добра од општ интерес и
- изградба на објекти за кои е донесен посебен закон за реализација на конкретна инвестиција.

Дополнително како новина се воведува обврска за доставување на гаранција од подносителот на барањето за доделување овластување изразена во евра по MW планирана инсталирана моќност, целта на ова е обезбедување на сериозност и реализација на проектот за изградба. Со новите законски решенија ќе се овозможи подобро планирање и координација на развојот на енергетските капацитети.

3.1.3. Нови мерки за поддршка за ОИЕ

Согласно постојното законодавство, мерките за поддршка на ОИЕ се исклучиво наменети за производство на електрична енергија и истите имаат за цел да обезбедат поттикнување на инвестиции за оптимално искористување на расположливиот потенцијал на ОИЕ во Република Северна Македонија и обезбедување на сигурност во снабдувањето со енергија, како и постигнување на националните задолжителни цели за учество на обновливите извори на енергија во вкупната потрошувачка на енергија и задоволување на условите за заштита на животната средина и ублажување на климатските промени.

Во досегашниот период како мерки за поддршка на производството на електрична енергија од обновливи извори на енергија утврдени се повластената тарифа (FiT) и премијата (CfP). Премијата кон Договори за разлика (CfP) претставува значаен чекор кон модернизација на енергетскиот сектор и поттикнување на инвестиции во ОИЕ. Овие механизми обезбедуваат финансиска стабилност за производителите, поттикнуваат конкуренција и придонесуваат кон диверзификација на енергетскиот микс.

Повластената тарифа (FiT) е воведена во 2007 година, додека првите електроцентрали кои произведената електрична енергија ја продаваат по повластени тарифи започнуваат со работа во 2010 година.

Со Законот за енергетика од 2018 година дополнително се воведува и премијата како мерка за поддршка. Премијата претставува дополнителен износ над цената што ја остварил повластениот производител со продажбата на произведената електрична енергија на пазарот на електрична енергија. Повластениот производител кој користи премија се избира преку тендерска постапка со аукција што ја спроведува надлежното министерство.

Според податоците од Годишниот извештај на РКЕ од 1.502 домашни производители на електрична енергија, 1.494 користат обновливи извори на енергија, од нив 179 користат повластена тарифа, 53 користат премија, додека 1.262 електроцентрали не користат мерки за поддршка за производството на електрична енергија.

Учеството на производители коишто користат мерки на поддршка во вкупниот инсталиран капацитет од ОИЕ изнесува 16%, додека во вкупниот инсталиран капацитет во Република Северна Македонија изнесува 9%.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор 33

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Во Конечниот извештај за извршената ревизија на успешност на тема „Подготвеноста на енергетскиот систем да се справи со енергетска криза“ согласно Годишната програма за 2022 година се анализирани мерките за поддршка, утврдени се состојби и дадени се препораки, а особено е истакната состојбата за раскирати договори од страна на повластените производители во време на енергетска криза. Секретаријатот на Енергетската заедница во делот на политики и мерки за ОИЕ во нацрт Планот за енергија и клима на Република Северна Македонија има забелешки за постојното стимулирање на обновливите извори на енергија, без да се изврши анализа на нивната ефикасност, ефективност, трошоци и влијание⁶³. Препораката на Секретаријатот на Енергетската заедница е да се направи анализа на ефикасноста на досегашните мерки, усогласеност со пазарот и влијание на мерките за поддршка и да се разгледа можноста за потполно преминување кон пазарно базирана поддршка, на пример преку аукции, како што тоа се прави во многу европски земји⁶⁴.

Од страна на Секретаријатот на Енергетска Заедница како генерална забелешка на НПЕК е дека се предвидени мерки за поддршка на мали хидроелектрани преку повластени тарифи без воспоставен праг на инсталиран капацитет кое може да се протолкува како директен поттик за развој на нови мали хидроелектрани, без да се направи анализа за нивното влијание врз животната средина. Препорака на Секретаријатот на Енергетската заедница е во финалната верзија на НПЕК дополнително да се разработат мерките за поддршка на обновливите извори на енергија и да се обезбеди дека предложените мерки нема да фаворизираат одредени ОИЕ кои или немаат потреба од поддршка или имаат несразмерно негативно влијание врз животната средина.

После енергетската криза на светско ниво зголемен е интересот на инвеститорите и без мерки за поддршка. Поради сменетите услови, а со цел да се избегне несоодветна државна помош и фаворизирање препознаена е потребата да се воведат мерки за поддршка кои се пазарно ориентирани и не фаворизираат.

Со ревизијата утврдивме дека во Инвестицискиот план за забрзана транзиција е наведено дека искуството на пазарот од ЕУ и другите региони покажува дека аукциите на Договори за разлика (CfD) би можеле да бидат најостварливите и најконкурентните решенија за поддршка на приватните инвеститори на проекти за обновливи извори на енергија, кои се соочуваат со високи почетни трошоци и долг век на траење на капацитетите преку стабилизирање на нестабилните големопродажни цени, овозможувајќи пристап до финансии и заштита на потрошувачите од високи и нестабилни цени на електричната енергија.

⁶³ Governance and NECPs - Energy Community Homepage

⁶⁴ Препораки за политики и мерки бр. 35- 39 за Обновливи извори на енергија
<https://www.energy-community.org/implementation/package/NECP.html>

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор

34

1. _____
2. _____
3. _____

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Со ревизијата утврдивме дека во Годишниот план за имплементацијата на праведна транзиција за 2025 година објавен на веб-страницата на МЕРМС⁶⁵ е наведено дека врз основа на Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција, целта е да се комбинираат владините, меѓународните финансии и приватните инвестиции за да се постигне 1,7 GW од кои најмалку 800MW од овој капацитет е наменет да биде поддржан од страна на Владата преку воведување на мерка за поддршка на договорите за разлики (CfD) за производство со ниски емисии на јаглерод.

Во овој контекст, надлежното министерство има побарано техничка помош од ЕБОР за развивање на детален дизајн за мерките за Република Северна Македонија, дизајнирање на тендерски процес преку кој CfD ќе бидат доделени, поддршка на процесот на правење на сите потребни законски измени за водење на CfD аукциите, развивање на повеќегодишен план за аукција за поддршка на CfD до целниот износ на капацитетот на ОИЕ и поддршка на МЕРМС за спроведување на првите три циклуси на аукции.

Во декември 2024 година од страна на Енергетска заедница изработена е студија во областа на ОИЕ⁶⁶, сеопфатна анализа на секторот за обновлива енергија кај Договорните страни на Енергетската заедница со фокус на договорите за купопродажба на обновлива енергија како клучни алатки за постигнување на енергетските и климатските цели.

Во оваа анализа се анализирани и CfD договорите како пазарни мерки во земјите на Западен Балкан при што утврдивме дека овој тип на договор како дел од пазарните реформи веќе се користи во Србија, Албанија и Косово каде се постигнати цени и од 44,88 евра за MWh⁶⁷.

Со извршената ревизија утврдивме дека новите мерки за поддршка во форма на Договори за разлика (CfD) се пазарни мерки, не фаворизираат и имаат за цел енергетска транзиција, економска сигурност и зголемени капацитети за обновливи извори на енергија.

⁶⁵<https://www.ea.gov.mk/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8/%d1%80%d0%b5%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%b0%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b0/%d0%b4%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%b1%d0%be%d0%bd%d0%b8%d0%b7%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b0/>

⁶⁶ <https://www.energy-community.org/documents/studies.html>

Renewable Power Purchase Agreements in the Energy Community, Papazoski and Mishev Law Firm
December 2024

⁶⁷ Според податоците од овој извештај Албанија ја завршила својата прва аукција за производство на електрична енергија од ветер, доделувајќи вкупен капацитет од 222,5 MW на три инвеститори. **Резултати од аукцијата е прв** доделен капацитет: 75 MW со понудена цена: 44,88 евра/MWh, капацитет 74,88 MW по цена 74,00 EUR/MWh и капацитет: 72,6 MW по цена: 74,95 EUR/MWh. Во 2024 година, Косово ја завршило својата прва аукција за соларна енергија, доделувајќи договор за разлика (CfD) за соларен парк со капацитет од 90 до 105 MW за предвидува 30-годишен период при што во првите 15 години електричната енергија ќе се продава по фиксна цена од 48,88 евра по (MWh).

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор 35

1. _____
2. _____
3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3.1.4. Пазар на електрична енергија

Пазарот на електрична енергија е во процес на унапредување, со цел создавање на транспарентни и конкурентни услови кои би го поттикнале развојот на инвестиции во обновливи извори на енергија.

Во Реформската агенда предвидени се обврски во однос на пазарот на електрична енергија, односно целосното транспонирање на пакетот за интеграција на електрична енергија што подразбира целосно донесување и интегрирање на директивите и регулативите за пазарот на електрична енергија на ЕУ во националното законодавство. Ова значи дека националниот пазар на електрична енергија се усогласува со начелата и стандардите утврдени од ЕУ кое е планирано да се заврши во првата половина на јуни 2025 година.

Овој процес има за цел да ја поттикне пазарната конкуренција, да ја подобри оперативната ефикасност и да ја олесни беспрекорната интеграција со европскиот енергетски пазар. Продолжувањето на спроведувањето на пакетот за интеграција на електрична енергија, во согласност со барањата на Енергетската заедница, вклучува почитување на дефинираниот временски рок за донесување, осигурување цврста регулаторна усогласеност, подобрување на пазарната транспарентност и овозможување ефикасна прекугранична трговија со електрична енергија. Продолжувањето на спроведувањето на пакетот за интеграција на електрична енергија од Операторот на преносниот систем и номинираните оператори на пазарот на електрична енергија (МЕМО) вклучува нивно активно учество во спојувањето на пазарот ден однапред со европскиот пазар. Овој процес осигурува синхронизација на тргувањето со електрична енергија и пазарните операции, зголемувајќи ја ефикасноста и конкурентноста на пазарот на електрична енергија. Во мај 2025 година нов Законот за енергетика кој со кореспондентите табели е доставен до Европската Комисија за добивање на мислење, а со кој се овозможува создавање на услови за спроведување на реформи.

За навремено спроведување на оваа мерка во реформската агенда предвидени се 6,4 милиони евра заем и буџет.

Исто така во делот на реформи се и гаранциите за потекло на електрична енергија од ОИЕ кои се во завршна постапка на воведување како мерка на поддршка и инструмент за потврдување на изворот на производство, што ќе им овозможи на инвеститорите да докажат и промовираат чиста енергија.

Гаранциите на потекло се издаваат за електрична енергија произведена од обновлив извор на територијата на Република Северна Македонија, а со активирање на гаранцијата за потекло се покажува дека дел или целосната потрошувачката кај крајниот корисник е електрична енергија произведена од обновливи извори на енергија.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

36

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Правна рамка со која се уредени гаранциите за потекло за електрична енергија произведена од ОИЕ е Законот за енергетика, Уредбата на Владата за гаранциите на потекло⁶⁸, како и правилата за администрирање на гаранциите на потекло кои се усвоени од страна на МЕМО и објавени на веб страна. Воспоставување на целосно оперативен систем на гаранции за потекло од страна на МЕМО е во завршна постапка.

Постојат активности за регионална интеграција на пазарот (market coupling), што овозможува тргување со електрична енергија преку поврзани берзи и зголемување на ликвидноста на пазарот. Ова ја намалува ценовната чувствителност и ги подобрува условите за предвидување на приходите од ОИЕ.

Воспоставен е сегмент за тргување „ден однапред“ на национално ниво, што претставува клучен чекор кон создавање функционален пазарен механизам. Овој модел овозможува транспарентно формирање на цени и подобро учество на ОИЕ производителите.

Ревизијата истакнува дека пазарните реформи се обврска како точка 2.1. во делот на Зелена транзиција во Реформската агенда на Република Северна Македонија. Целосно исполнување на преземените обврски, поголема ликвидност на пазарот на електрична енергија, гаранциите на потекло имаат ефект на ефикасно спроведување на реформите за зелена транзиција и поддржување на обновливи извори на енергија.

3.2. Планирање и приоритизирање проекти за енергетска транзиција

3.2.1. Спроведување на праведна енергетска транзиција од страна на АД ЕСМ

АД ЕСМ претставува столб на домашното производство на електрична енергија и клучен субјект во процесот на енергетската транзиција на државата и согласно преземените меѓународни обврски до 2030 треба да ги затвори термоелектраните кои сеуште се најголеми производители на електрична енергија, а воедно и најголеми загадувачи кои испуштаат CO₂ во воздухот. Компанијата е во целосна сопственост на Владата и вработува околу 4.600 лица, што ја прави една од најголемите компании во земјата и значаен економски субјект. Со вкупна инсталирана моќност од приближно 1,5 GW, АД ЕСМ го обезбедува најголемиот дел од домашното производство на електрична енергија. Во сопственост на компанијата за производство на електрична енергија се:

- две термоелектрани, РЕК Битола и РЕК Осломеј, кои користат јаглен како основен извор на енергија;
- осум хидроелектрани, кои се важен ресурс за флексибилно и одржливо производство;
- првиот ветерен парк во државата – Богданци 1.

⁶⁸ Службен весник на РСМ бр.210/2024 година

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

На местото каде што се вршело ископ на јаглен во РЕК Битола и РЕК Осломеј планирана е изградба на фотонапонски централи за што подетално е образложено во точка 3.2.2 и точка 3.2.3. со што овие региони ќе се трансформираат од региони кои загадуваат во региони со производство на чиста енергија.

Иако е зголемено производство на електрична енергија од ОИЕ, има и приватни производители, АД ЕСМ и во 2024 година останува најголема компанија за производство на електрична енергија со учество од 58,31% од вкупното производство на електрична енергија наведено во Табела бр.1 од извештајот, а електричната енергија произведена преку термоелектраните учествува со 38,4% од вкупното производство. Дополнително над 90% од електричната енергија за универзалниот снабдувач кој ги снабдува домаќинствата и малите потрошувачи е од АД ЕСМ. Поради сето горе наведено АД ЕСМ има клучна улога во процесот на енергетска транзиција и треба да биде главен носител на јавни инвестиции поврзани со енергетската транзиција, со фокус на производство на чиста електрична енергија. За јавните инвестиции на АД ЕСМ кои се планирани и во тек на реализација подетално е образложено во точка 3.2.2..

Согласно извештаите на независниот ревизор за работењето на АД ЕСМ за период 2021, 2022 и 2023 година како и согласно податоците во финансиските извештаи за работењето на АД ЕСМ во 2024 година, АД ЕСМ не е во соодветна финансиска состојба, има квалификација за континуитет во работењето и поради ова може да се доведе во прашање ефикасноста и можноста за изградба на нови енергетски објекти и спроведување мерки и активности за праведна енергетска транзиција.

Компанијата поради светската енергетска криза од страната на Собранието на Акционери е задолжена да ги обезбеди 100% од потребите на универзалниот снабдувач и загубите во дистрибутивната мрежа со цел да се заштити социјалната страна кај населението и малите компании. Овие обврски кои АД ЕСМ ги добило од Собранието на акционери ги надминуваат законските обврски кои ги има АД ЕСМ за обезбедување електрична енергија. Од овие причини Собранието на акционери се обврзало дека ќе ги надомести трошоците кои ќе произлезат од зголемениот обем на обврски поради успешно справување со енергетската криза во Република Северна Македонија. Според извештајот на независен ревизор доколку АД ЕСМ ги исполнува своите обврски исклучиво по закон во услови без енергетска криза не би се довело во состојба да има потреба од помош. Според податоците од извештајот од независен ревизор за 2021, 2022 и 2023 година на АД ЕСМ Скопје, финансиската поддршка за справување со кризната состојба во снабдувањето со електрична енергија е во вкупен износ од 21.835.746 илјади денари или 355 милиони евра, додека во 2024 година не е планирана државна поддршка. Согласно податоците во Годишниот извештај за 2024 година загубата изнесува 7.569.570 илјади денари. Поради енергетската криза во 2021, 2022 и 2023 година, работењето на АД ЕСМ се одржувало со финансиска поддршка преку субвенции обезбедени од основачот – Владата и овие услови укажуваат на постоење на материјална неизвесност која може да наметне значителни сомнежи за способноста на Друштвото да продолжи со работа врз основа на претпоставката за континуитет.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор 38

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Иако имало државна поддршка од Владата и Министерството за финансии во форма на субвенции и гаранции, таа поддршка не е поврзана со конкретни резултати и индикатори за успешност.

Во март 2023 година како дел од поширокиот енергетски пакет на ЕУ вреден 1 милијарда евра за земјите од Западен Балкан поради енергетската криза Република Северна Македонија добила финансиската поддршка од 80 милиони евра од Европската Унија⁶⁹ наменети како директна буџетска поддршка, со цел справување со енергетската криза и олеснување на товарот за граѓаните, малите и средни претпријатија, како и поттикнување на транзицијата кон обновливи извори на енергија.

Согласно Законот за енергетика⁷⁰ од 2018 година е уредено дека производителот на електрична енергија со најголем инсталиран капацитет е должен на универзалниот снабдувач, во постапките за набавка за електрична енергија, во согласност со правилата за набавка на електрична енергија за универзалниот снабдувач, да му понуди на продажба електрична енергија која започнувајќи од 2019 година треба да изнесува најмалку 80%, во 2024 година најмалку 40% од вкупните годишни потреби на снабдувачот, а во 2025 година најмалку 30%. Иако со законот било уредено овој процент да се намали АД ЕСМ поради задолжение од страна на Владата во услови на енергетската криза произведената електрична енергија ја продава на универзалниот снабдувач по цена пониска од производната цена.

Во Табела бр.4 дадени се податоци за количество и просечни цени на набавена електрична енергија од универзалниот снабдувач ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје во периодот од 2022 до 2024 при што АД ЕСМ има најниска цена и го снабдува со над 90% универзалниот снабдувач.

Табела бр.4 Количество и просечни цени на набавена електрична енергија од универзалниот снабдувач ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје во периодот од 2022 до 2024 година (во MWh и ден/MWh)

Година	2022		2023		2024	
	MWh	ден/MWh	MWh	ден/MWh	MWh	ден/MWh
Вкупно/просек	3.749.148	3.316	3.484.864	3.489	3.449.921	3.957
АД ЕСМ	3.594.859	2.719	3.353.866	3.365	3.164.432	3.597
Повластени производители	40.826	8.410	110.418	5.476	226	6.522
Набавка на слободен пазар	109.266	15.700	6.681	9.664	12	7.960
АД МЕПСО	4.197	14.305	13.900	14.483	47	14.694

Извор на податоци: Годишен извештај на РКЕ за 2024 година

⁶⁹ <https://www.wbif.eu/news-details/eu-energy-support-package-80-million-north-macedonia-budget>

⁷⁰ Член 237 од Законот за енергетика

Ревизорски тим:

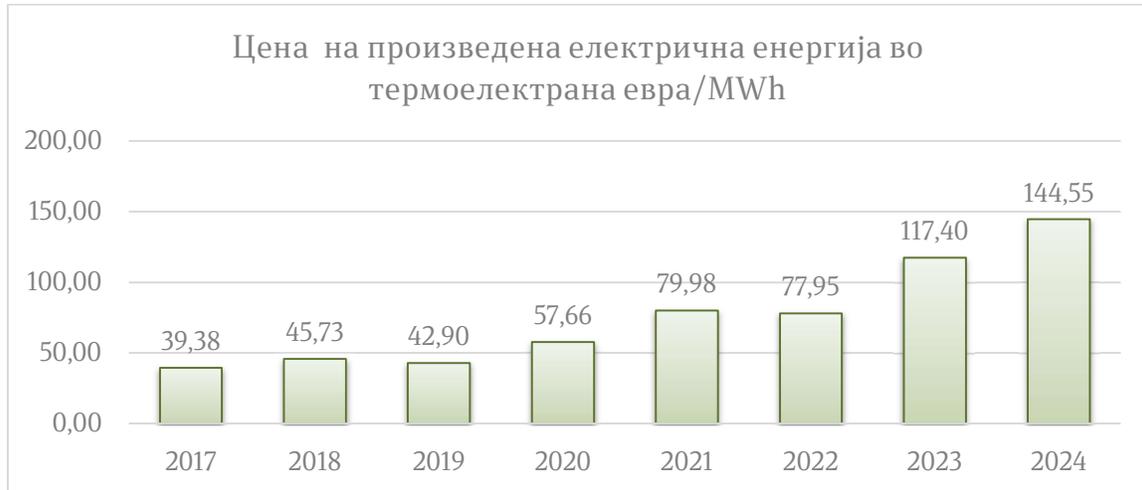
Овластен државен ревизор 39

1. _____
2. _____
3. _____

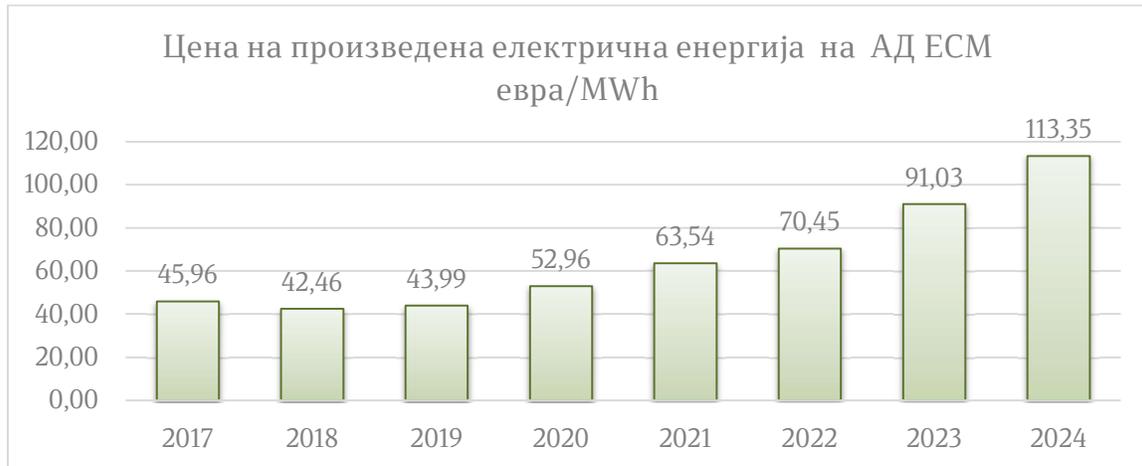
**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во Графикон бр.3 и бр.4 е презентирани податок за производна цена на електрична енергија на термоелектраните и вкупна производна цена на електрична енергија АД ЕСМ од добиени податоци од АД ЕСМ.

Графикон бр.3 Производна цена на електрична енергија во термоелектрана

Графикон бр.4 Производна цена на електрична енергија на АД ЕСМ

Од доставените податоци презентирани во Графикон бр.3 и бр.4 утврдивме дека производната цена во 2017 година изнесува 45,96 евра по MWh, а во 2024 година е зголемена на 113,35 евра по MWh.

Со анализа на податоците за производната цена на Графикон бр.3 и бр.4. и податоците од РКЕ презентирани во Табела бр.4 ја утврдивме следната состојба:

- АД ЕСМ во 2024 година учествува со 92% од вкупната набавка, а продажна е 59 евра наспроти 113 евра производна цена,
- АД ЕСМ во 2023 година учествува со 96%, продажна цена е 55 евра наспроти 91 евра производна цена,

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

40

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- АД ЕСМ во 2022 година учествува со 96%, а продажна цена е 44 евра наспроти 70 евра производна цена.

Продажната цена која универзалниот снабдувач ја плаќа на повластените производителни и на слободен пазар прикажана во Табела бр.4 и е значајно повисока од цената која ја плаќа на АД ЕСМ.

Во Табела бр.5 од Годишниот извештај на РКЕ за 2024 година е извршена анализа на структурата на просечната цена на електрична енергија и во формирањето на вкупната цена најголемо учество има продажната цена на АД ЕСМ кон универзалниот снабдувач со 46%, тарифа за дистрибуција 36% и маржа на универзалниот снабдувач од 9%.

Табела бр.5 Структура на просечната цена на електричната енергија согласно со податоците за 2024 година

	ОПИС	2024 ⁷¹		2024 ⁷²		Начин на определување	
		Просечни цени (ден./kWh)	% учество во крајната цена	Просечни цени (ден./kW)	% учество во крајната цена		
1	Вкупна просечна набавна цена	3,6356	50,04	3,7604	50,53	Слободен пазар/законска обврска	
1.1	ЕСМ	3,5055	44,27	3,6900	45,88	слободен пазар (тендер)	
1.2	Набавка на слободен пазар	7,3800	0,20	5,4065	0,15	слободен пазар (тендер)	
1.3	Обновливи извори	5,2592	4,60	5,7500	3,48	законска обврска	
1.4	Балансирање	4,1525	0,97	2,7375	1,01	законска обврска	
2	Тарифа за пренос	0,2935	4,04	0,2935	3,94	РКЕ	
3	Тарифа за пазарен оператор	0,0122	0,17	0,0122	0,16	РКЕ	
4	Тарифа за дистрибуција	2,5755	35,45	2,7063	36,36	РКЕ	
5	Маржа на универзален снабдувач	0,7494	10,31	0,6704	9,01	утврдена на тендер за период од 5 години	
6	Фактор за корекција	0,0000	0,00	0,0000	0,00	РКЕ	
7	Вкупно	7,2663	100	7,4428	100		

За ликвидност на компанијата во август 2023 година ЕБОР одобрил заем од 100 милиони евра⁷³ кој е целосно искористен. Овој заем има за цел да обезбеди ликвидност за компанијата, овозможувајќи и да ги покрие трошоците за увоз на електрична енергија и потребите за обртни средства.

⁷¹ согласно одлука декември 2023

⁷² согласно одлука од јуни 2024

⁷³ <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2023/ebrd-supports-macedonian-public-utility-jsc-elektrani-na-severna-makedonija.html>

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

41

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Заемот од ЕБОР треба да придонесе во намалување на потребата од дополнителна владина поддршка и треба да ја зајакне финансиската стабилност на АД ЕСМ. Дополнително, како обврска на заемот, АД ЕСМ и Владата се обврзале на спроведување на план за декарбонизација, односно услов за користење на заемот на ЕБОР е стратегија за **декарбонизација**, која треба да биде усогласена со НПЕК со конкретни мерливи цели.

Клучни обврски и активности согласно заемот се:

- изработката на стратегија за декарбонизација која треба да има јасни обврски за намалување на емисиите на CO₂ и постепено напуштање на јагленот преку спроведување нови инвестиции во ОИЕ од страна на ЕСМ;
- поддршка за приватниот сектор односно АД ЕСМ и Владата ќе овозможат развој и приклучување на 1,5 GW приватни обновливи капацитети до 2030 година и
- реформи за пазарна интеграција преку Законот за енергетика за подобар регулаторен амбиент, понатаму поврзување со регионалните пазари за електрична енергија, што овозможува поефикасна трговија и пониски цени и реформа на тарифната методологија.

Во однос на ефектите од политиката на декарбонизација врз работењето на компанијата, утврдивме дека во тек е изработка на Студија за декарбонизација со која треба да се утврди влијанието на политиката на праведна транзиција врз целокупното работење на АД ЕСМ.

Погоре наведената состојба укажува дека АД ЕСМ како најголема производна компанија поради енергетска криза се соочила со предизвици во нејзиното работење, а и од страна на ММФ во Завршна изјава на тимот од Мисијата за 2025 година согласно Член IV, ММФ нагласува дека ЕСМ треба да направи значителни инвестиции за модернизација на своите капацитети, подобрување на енергетската ефикасност и намалување на зависноста од субвенционираниот пазар за подобрување на финансиските резултати на ЕСМ и во намалувањето на фискалните ризици и подобрувањето на фискалната стабилност на државата.

3.2.2. Јавните инвестиции во производни капацитети за ОИЕ на АД ЕСМ

Со Капитални проекти на АД ЕСМ и во Годишна инвестициона програма на АД ЕСМ планирани се инвестиции во изградба на нови капацитети.

Од добиените информации последни капацитети изградени и пуштени во употреба се ХЕЦ Света Петка, пуштена во употреба во 2012 година⁷⁴ со вредност од 75 милиони евра и ветерен парк Богданци пуштен во употреба во 2014 година со вредност од 58 милиони евра⁷⁵.

Од страна на АД ЕСМ – Сектор за развој и инвестиции во месец ноември 2024 изработен е план за Капитални проекти на АД ЕСМ.

⁷⁴ https://www.esm.com.mk/?page_id=1817

⁷⁵ Project details

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

42

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Вкупниот број на проекти согласно овој план изнесува 26 од кои 10 се активни во различна фаза на зрелост и имплементација, а останатите 16 се планирани проекти. Во нацрт листата на проекти на Инвестициски план за забрзана транзиција (JETIP) планирани се проекти на АД ЕСМ за енергетска транзиција со индикативна вредност од 1.120 милиони евра (1,120 милијарди евра).

Проектот за изградба на Реверзибилна хидроелектрана Чебрен и браната Орлов Камен се наведени во оваа листа, но не е презентирана вредноста иако според интерните документи на АД ЕСМ вредноста на овој проект изнесува 334 милиони евра, а според јавно достапни податоци преку WBIF⁷⁶ индикативна вредност на проектот изнесува 553 милиони евра, од кои 110 милиони евра антиципиран инвестициски грант. Проектот за изградба на реверзибилна хидроелектрана Чебрен и акумулацијата Орлов Камен е стратешки, планиран од времето на поранешна Југославија истиот треба да придонесе кон зајакнување на ОИЕ во Република Северна Македонија и намалување на зависноста од фосилни горива. Имено оваа инвестиција ќе придонесе за минимален инсталиран капацитет од 333 MW (458 MW) и е од клучно значење за државата. Овој проект се планира да донесе придобивки на национално и регионално ниво, вклучувајќи⁷⁷:

- обезбедување на електрична енергија во време кога побарувачката е најголема и подобро управување со снабдувањето со електрична енергија во Југоисточна Европа;
- зголемување на уделот на ОИЕ во производството на АД ЕСМ од 25% на приближно 45%;
- намалување на емисијата на CO₂ за 200.000 тони CO₂ годишно;
- производство на електрична енергија од 1.044 GWh годишно;
- контрола на поплави на реката Црна и реката Вардар во Република Северна Македонија и Грција за време на периоди со висок водостој и
- регулиран проток на реката Црна и можност за наводнување на обемни земјоделски површини во регионот на Тиквеш, како и во горна Пелагонија.

Сите овие планирани инвестиции за реализација треба да имаат државна поддршка во форма на државни заеми или заем со државна гаранција поради што истите се дел од инвестицискиот план за забрзана транзиција.

Со извршената ревизија и доставените податоци утврдивме дека од страна на АД ЕСМ се планирани проекти за ФЕЦ и изградба на ветерен парк, како и проекти за рехабилитација на хидроцентралите.

Во однос на начинот за финансирање утврдивме дека во најголем дел се финансираат со заеми и инвестициски грантови преку WBIF и тоа:

- За изградба на **ФЕЦ Осломеј 1**, одобрен е инвестициски грант на 1,5 милиони евра и склучен е договор за грант во јуни 2023 година, заем од ЕБОР во јануари 2019 година на 5,9 милиони евра. Овој проект е изграден и е во завршна фаза на добивање на одобрение за употреба;

⁷⁶ Project details

⁷⁷ Project details

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

43

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- За изградба на **Ветерен парк Богданци фаза II добиен е** инвестициски грант на износ од 8,9 милиони евра за кој договорот е потпишан во март 2024 година, а заемот од KfW банката е од декември 2018 година на износ од 18 милиони евра. Проектот сеуште не е започнат да се гради, во фаза е на избор на изведувач;
- Проект на ЕСМ за транзиција кон соларни фотоволтаици (**ФЕЦ Осломеј 2** со инсталирана моќност од 10 MW и **ФЕЦ Битола** со инсталирана моќност од 20 MW), потпишан е договор за заем на износ од 25 милиони евра со ЕБОР во јули 2022 година и инвестициски грант од 5,1 милиони евра. За овој проект обезбедени се финансиски средства, проектот е во фаза на спроведување на тендерска постапка;
- За Програмата за обновлива енергија ЕСМ - Компонента I: **Ревитализација на хидроелектрани** одобрен е инвестициски грант на износ од 10,7 милиони евра, договорот за грант е потпишан во март 2024 година, а заемот со KfW банката е потпишан во февруари 2023 година на износ од 25 милиони евра. Проектот сеуште не е започнат со ревитализација, во фаза е на изработка на тендерска документација;
- Програмата за обновливи извори на енергија на АД ЕСМ - Скопје - Енергетска транзиција одобрен е заем со KfW на износ од 55 милиони евра во декември 2024 година за потреби на Компонента II: **проект ФЕЦ Битола 2** со инсталирана моќност од најмалку 50 MW во кругот на РЕК Битола и Компонента III: **проект Парк на ветерни електрани Богданци - Фаза II**. Проектот е во почетна фаза.

Според информациите од АД ЕСМ се преземаат активности за пуштање во употреба на ФЕЦ Осломеј 1. Од страна на Владата не се следи системски имплементацијата на проектите, а според добиените информации од АД ЕСМ во однос на сите други проекти коишто требало да започнат во изминатите години, поради разни причини не започнале, а од страна на АД ЕСМ се вршат активности за започнување на овие проекти поради итноста за зголемување на инсталираните енергетски капацитети и поради зголемување на производството на електрична енергија.

Според АД ЕСМ оваа состојба бара огромна координација и синхронизација во соработката меѓу институциите и сите енергетски компании. Според АД ЕСМ во моментот не постои технолошка можност за целосно зелено производство на електрична енергија, а првиот чекор е да транзитира од употреба на јагленот како гориво, кон употреба на гас за производство на електрична енергија. Паралелно на оваа транзиција треба да ги зголемат инсталирани капацитети во хидро, ветер и солар, а со тоа и да се зголеми производството од ОИЕ.

Погоре наведената состојба укажува дека најголем дел од проектите се во фаза на планирање подолг период, поради енергетската криза и условите под кои работи АД ЕСМ подетално образложено во точка 3.2.1., потребна е поголема поддршка на работењето на АД ЕСМ, редовен мониторинг на проектите од страна на Владата со цел ефикасно спроведување на реформите за зелена и праведна транзиција, обезбедување на енергетска сигурност, економска стабилност и одржлив развој.

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор 44

1. _____
2. _____
3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3.2.3. Анализа на изградба на ФЕЦ Осломеј 3 како ЈПП

Со Инвестицискиот план за транзиција од јаглен е определено дека на местото на термоелектраните планирани е изградба на фотонапонски централи прикажани во Табела бр.6. за кои АД ЕСМ ќе биде инвеститор, освен изградбата на ФЕЦ Осломеј 3, за што Владата во 2020 година има усвоено Одлука за согласност на Одлуката на Управниот одбор⁷⁸ за изградба на фотонапонски електроцентрали.

Табела бр.6 Инвеститор на ФЕЦ на територија на рудниците во РЕК Битола и РЕК Осломеј

Фотонапонска централа	Инсталиран капацитет (MW)	Инвеститор	Проценета вредност во милиони евра во Годишна инвестициона програма на АД ЕСМ	Статус
Осломеј 1	10	ЕСМ – ЕБОР	7	Оперативна
Осломеј 2	10	ЕСМ – ЕБОР	10	Пред изградба
Осломеј 3	100	ЈПП	90	Нецелосно оперативна
Битола 1	20	ЕСМ – ЕБОР	17	Пред изградба
Битола 2	60	ЕСМ – ЕБОР-КфВ	47	Планирана
Битола 3	100	ЕСМ – ЕБОР-КфВ	87	Планирана
Вкупно	300		257	

Во Конечниот извештајот за извршена ревизија на успешност на тема „Процес на добивање и користење на средства од Инвестициска рамка на Западен Балкан“ од 2022 година утврдено е дека проектот „Фотоволтаични централи Осломеј III во вредност од 90 милиони евра е додаден во Единствената листа на проекти во 2020 година како проект од “А” категорија предвиден во Економскиот инвестициски план на Западен Балкан и во Програмата за економски реформи за 2022-2024 година⁷⁹.

Во 2022 година Единствената листа на проекти е ревидирана и овој проект е избришан. За оваа активност не е одржан состанок од страна на НИК и не е дадено образложение. Проектот не се финансира со заем поради што не ги исполнува условите за кофинансирање со средства од WBIF. Ваквата состојба има за ефект пропуштање на можност да се добие инвестициски грант во износ од 27 милиони евра, преку кофинансирање од 30% за стратешки проект.

Во ревизија на успешност на тема „Подобрување и унапредување на јавните услуги и инфраструктурните објекти со јавно приватно партнерство“ согласно Годишната програма на ДЗР за 2024 година утврдени се состојби за нецелосно почитување на одредбите од договорот и преземањето на вработените. Исто така според овој

⁷⁸ Одлуката за започнување на постапка за доделување на договор за воспоставување на јавно приватно партнерство за проектирање, изградба, финансирање, стопанисување и пренос на две фотонапонски електроцентрали бр.02-5386/180/1 од 23.12.2020 година (Сл. Весник на Република Северна Македонија бр.313/2020)

⁷⁹ во Прилог 2 а - Врски помеѓу реформските мерки во областите на Програмата за економски реформи, инвестициите во областите на Економскиот и инвестицискиот план за Западен Балкан, ИПА и Единствениот список на проекти.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор 45

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

извештај приватните партнери ја исполниле својата обврска, односно двете ФЕЦ се изградени и истите во 2024 година се пуштени во функција.

Од добиени податоци утврдивме дека АД ЕСМ за изградба на енергетски капацитети за ОИЕ финансирани со заеми од меѓународни финансиски институции имаат одобрено инвестициски грантови од ЕУ преку WBIF инструментот подетално презентирани во точка 3.2.2.

За изградба на ФЕЦ Осломеј 3 донесена е одлука за реализација во форма на ЈПП каде што приватниот партнер ќе ги покрие инвестициските и оперативните трошоци и во рок од 35 години ќе направи трансфер на сопственоста на АД ЕСМ.

Во периодот од 35 години приватниот партнер на АД ЕСМ ќе му исплаќа најмалку 18%, односно 18,5% од произведената електрична енергија по часовна НУРХ цена.

За да се избере моделот на ЈПП изработена е физибилити студија во рамки на која има економска и финансиската анализа, но недостасува независна ревизија или верификација од страна на трети страни на добиените резултати од студијата кое што влијае на целосната економска и социјална оправданост на моделот ЈПП во конкретниот случај.

Според анализата вложувањето на јавниот партнер (ЕСМ) е минимално и се враќа за само една до две години, а на целокупната инвестиција, враќањето на средствата е предвидено во период од 11 до 12 години.

Во однос на учеството на АД ЕСМ сакаме да го нагласиме следното:

- проектот се гради на сопствено земјиште на АД ЕСМ во делот на рудникот,
- постои постоечка приклучна инфраструктура,
- проектот имал можност за неповратен инвестициски грант од WBIF,
- во форма на јавна инвестиција би овозможил целосен приход и контрола од страна на државата, со потенцијално поголем социјален ефект за локалната заедница и поранешните вработени во ТЕЦ Осломеј.

При донесување на одлука за моделот на ЈПП, во студијата и од страна на Владата не е земен во предвид во целост социјалниот аспект за вработените со цел праведна транзиција, иако со договорите е предвидено да се преземат 100 вработени од РЕК Осломеј детално образложено и со ревизија на успешност на тема „Подобрување и унапредување на јавните услуги и инфраструктурните објекти со јавно приватно партнерство“ согласно Годишната програма на ДЗР за 2024 година. Исто така не е земена во предвид можноста за користењето на инвестициски грант од ЕУ до 30% од вредноста преку WBIF како проект предвиден во Економскиот инвестициски план за Западен Балкан.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

46

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3.3. Интеграција на обновливите извори на енергија во енергетската мрежа

3.3.1. Стратешки инвестиции во енергетска мрежа за интеграција на ОИЕ

Според скрининг мисија во рамки на Програмата за забрзување на транзицијата од јаглен (АСТ) на Климатскиот инвестициски фонд во Република Северна Македонија со цел собирање на релевантни податоци и мислења од клучни засегнати страни за дефинирање на приоритетите и насоките за подготовка на Инвестицискиот План насочен кон праведна и одржлива енергетска транзиција⁸⁰ за АД МЕПСО како оператор на преносниот систем во Република Северна Македонија е наведено дека се предвидени проекти за реализацијата на „зелениот сценарио“ и има клучна улога во интеграцијата на обновливите извори на енергија (ОИЕ), а во согласност со планираното затворање на термоелектраните кои произведуваат електрична енергија од јаглен во Битола, операторот ја адаптира својата мрежа за зеленото сценарио. Во овој извештај е наведено дека се поднесени барања за приклучување на преку 8,5 GW капацитети од ОИЕ, а во спроведена студија за веројатност и димензионирање на системските резерви, АД МЕПСО утврди дека може да се приклучат до 1,5 GW променливи извори на енергија (1 GW фотоволтаици и 0,5 GW ветер) со постојните балансирачки резерви, без значајни дополнителни инвестиции. Во југоисточниот дел на земјата е во подготовка нова 400 kV трафостаница и рехабилитација на постојните 110 kV капацитети, што ќе овозможи приклучување на дополнителни 1,2 GW од ОИЕ во најголем дел ветерни паркови. Во Битолскиот регион, има околу 1 GW барања за приклучок, од кои АД ЕСМ има планирано ФЕЦ на поранешните рудници, додека останатите се од приватни инвеститори. Преносот на електричната енергија се врши преку трафостаницата Битола 2 (400/110 kV), која моментално има ограничен капацитет и за проширување е потребен трет трансформатор 400/110 kV.

Слика бр.3. Трансформаторска станица Битола 2, преземено од Планот за развој на електропреносен систем 2025-2035

⁸⁰ <https://www.cif.org/documents/aide-memoire-north-macedonia>

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во регионот на Осломеј (Кичево), има барања за приклучување на 144 MW соларни капацитети и еден ветерен проект од 35 MW. Преносната линија меѓу Осломеј и Битола, изградена во 1960-тите, има капацитет од само 93 MW и мора да се модернизира барем до 150 MW и ќе биде приоритетен проект на АД МЕПСО.

Еден од клучните предизвици што МЕПСО го идентификува е обезбедувањето на системски резерви за балансирање. Мнозинството инвеститори во ОИЕ бараат ЕСМ да ја преземе обврската за балансирање, но капацитетите на АД ЕСМ во моментот се ограничени. Како што растат капацитетите на ОИЕ и кај соседните земји, потребата за резерви ќе се зголеми уште повеќе што бара вложување и во внатрешниот преносен систем и во прекуграничните интерконекции.

Поради горенаведеното развојот на преносната мрежа претставува клучен елемент за обезбедување стабилна, ефикасна и одржлива енергетска инфраструктура. Со зголемените барања за енергетска сигурност и транзиција кон зелена енергија, оваа мрежа игра клучна улога во поврзувањето на производителите и потрошувачите на електрична енергија. Сепак, преносната мрежа се соочува со сериозни предизвици, меѓу кои стареењето на постојната инфраструктура, ограничените капацитети за пренос и потребата за технолошка модернизација. Дополнително, глобалните трендови за енергетска транзиција ја наметнуваат потребата од интеграција на зголемен број на обновливи извори, што бара подобрена флексибилност и сигурност на мрежата. Со анализа на податоците во Нацрт планот за развој на електропреносната мрежа наведени се следниве проекти како приоритетни проекти за енергетска транзиција наведени во Табела бр.7.

Табела бр.7. Проекти за зајакнување на преносната мрежа за енергетска транзиција

Реден број	Назив на проектот	Период на реализација	Вкупна инвестиција (милиони евра)	Финансирање	Статус
1	400 kV Интерконекција Битола – Елбасан	2019 – 2026	59 со заеми и грант, но 69 согласно планот за набавки	WBIF грант (12 милиони евра) ЕБОР заем (37 милиони евра сопствени средства	Во реализација, со застој
2	Зајакнување на преносната мрежа во Југоисточен регион	2025 – 2027	35,66	WBIF грант (9,26 милиони евра), ЕБОР заем (26,4 милиони евра)	Во фаза на планирање
3	Зајакнување на преносната мрежа во Западна Македонија	2025 – 2034	52,38	Заем (24,55 милиони евра), сопствени средства (17,38 милиони евра), грант (7 милиони евра)	Во фаза на планирање
4	Зајакнување на преносната мрежа во Североисточен регион	2025- 2035	15,4	Грант 2,1 милион евра, заем (7,3 милиони евра) и сопствени средства (6 милиони евра)	Во фаза на планирање

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

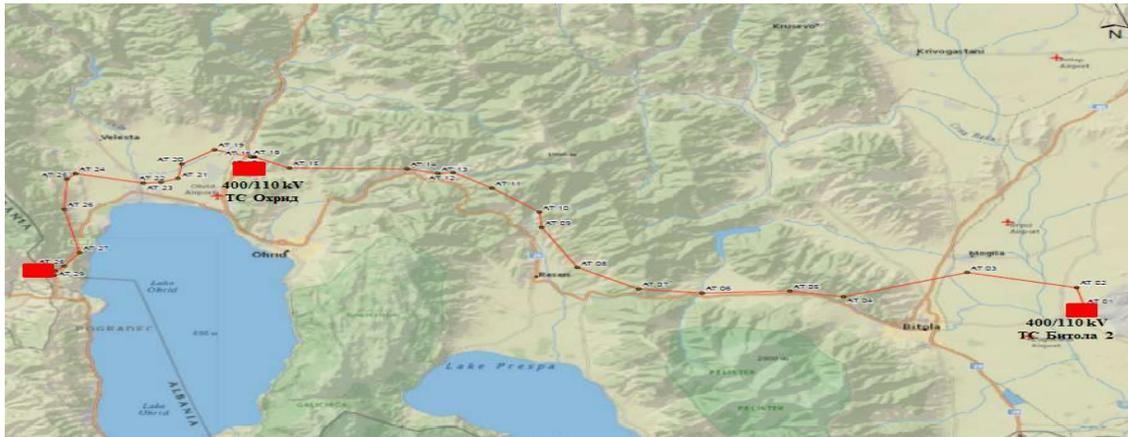
Овластен државен ревизор 48

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Интерконективен далекувод Битола – Елбасан и трафостаница 400/110kV Охрид
Реализацијата на Коридорот 8 за Република Северна Македонија е од големо значење. Од страна на Албанија, Бугарија, Италија и Македонија на 13 Април 2005, во Софија ресорните министри за областа на енергетиката потпишале Заедничката изјава за соработка во енергетска инфраструктура, за поддршка на имплементацијата на енергетските инфраструктурни проекти согласно ЕУ законска регулатива, вклучувајќи ги проектите од Транс Европските Мрежи и во Европско-Медитеранскиот Енергетски Прстен.

400 kV интерконекција МК – AL има регионално значење и PЕCИ статус со одлука на Секретаријатот на енергетската заедница од 14/10/2016, а 400 kV интерконективен далекувод Битола (МК) – Елбасан (AL) претставува последен дел од реализацијата на Коридорот 8 за пренос на електрична енергија меѓу Бугарија, Република Северна Македонија, Албанија и Италија.

Трасата на Интерконективен далекувод Битола – Елбасан и трафостаница 400/110kV Охрид е прикажана на Слика бр.4.

Слика бр.4. Траса на 400 kV интерконективен далекувод ТС Битола 2 – македонско албанска граница

Со интерконекцијата за македонската преносна мрежа ќе се постигне намалување на загубите на активна моќност од околу 3,7 MW, или помали загуби на електрична енергија од околу 13 GWh на годишно ниво. Изградбата на 400/110 kV ТС Охрид ќе ги намали загубите на активна моќност во режимите со врвно оптоварување од околу 1,2 MW, или помали загуби на електрична енергија од околу 4,3 GWh на годишно ниво. Дополнително придобивките од реализацијата на овој проект се зголемен приход на преносниот систем-оператор, како резултат на зголемениот транзит на енергија и расположливиот и инсталиран хидропотенцијал на албанскиот електроенергетски систем, отвора можност за подобрување на регионалниот диспечинг на електрична енергија.

Со извршената ревизија утврдивме дека реализацијата на проектот е во два ЛОТ-а и тоа:

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

49

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

- ЛОТ 1 - за изградба на далекуводот Битола Елбасан тендерската постапка е завршена во февруари 2020, а во јуни 2020 година започната е имплементацијата на проектот со вредност на договор на износ од 17,22 милиони евра. За овој ЛОТ изведувачот во период од февруари 2022 до октомври 2023 година ги ставил работите во мирување и доставил две побарувања⁸¹ кои се одбиено од страна на АД МЕПСО. Согласно одредбите од договорот рокот за завршување на работите е истечен на 03.05.2023 година. Во декември 2024 година со Одлука на Управниот Одбор на АД МЕПСО договорот со изведувачот е раскинат со образложение дека изведувачот не ги исполнил во целост обврски согласно договорот како и дека не е направен значителен прогрес во делот на градежни и електромонтерски работи во периодот од февруари 2022 до октомври 2023 година. Од јавно објавените податоци објавен е тендер за избор на нов изведувач.

-ЛОТ 2 – 400/110 kV за изградба на трафостаницата Охрид и проширување на трафостаница Битола склучен е договор во август 2019 година на износ од 17,83 милиони евра, истиот е во фаза на реализација и се очекува да заврши во септември 2025 година, финансиската реализација е 34,03% според Планот за набавки.

Слика бр.5 Состојбата на степенот на изграденост на 400/110 kV трафостаница Охрид и проширување на трафостаница Битола

Овој проект има високо стратешко и регионално значење како последен дел од Коридор 8, планиран е со договор на повеќе земји во 2005 година, прв проект на листата од значење на Енергетската заедница т.н. РЕСИ листа, а за овој проект е добиен првиот инвестициски грант преку WBIF на износ од 12 милиони евра. Застојот на овој проект и слабата реализација има влијание и врз развојот на регионалната енергетска структура, енергетската безбедност на земјата како и стабилност на електричната мрежа и зголемување на капацитетите за пренос на електрична енергија низ регионот.

⁸¹ побарување бр.1 за дополнително плаќање на опремата во износ од 4,55 милиони евра како и дополнително време за завршување на проектот наместо до 01.06.2022 до 20.03.2024 година и побарување бр.2 за дополнително плаќање на работи во износ од 1,8 милиони евра

Ревизорски тим:

Овластен државен ревизор 50

1. _____
2. _____
3. _____

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

3.3.2. План за развој на електропреносниот систем за период 2025-2035

Операторот на електропреносниот систем со Законот за енергетика⁸² е должен на секои две години да подготви план за развој на електропреносниот систем за период од следните десет години во кој, согласно со барањата утврдени во мрежните правила за пренос на електрична енергија, треба да бидат содржани сите потребни информации за проширувањето и надградбата на електропреносниот систем, вклучувајќи ги и потребите и можностите за изградба и приклучување на постројки за складирање електрична енергија, како и приоритетите за изградба на нови интерконективни водови усогласени со операторите на електропреносните системи во регионот.

Исто така согласно Мрежни правила⁸³, АД МЕПСО секоја година треба да изработува и по претходно добиено одобрение од РКЕ да усвои план за развој на електропреносниот систем за период од десет години.

АД МЕПСО исто спроведува постапка за усогласување во однос на потребните проширувања и надградби на електропреносниот систем заради овозможување на изградба на нови капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори и остварување на националните цели и индикативната траекторија за ОИЕ, енергетска ефикасност, намалување на емисиите на стакленички гасови и зголемување на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија од подготвениот план со Министерството.

Со извршената ревизија утврдивме дека АД МЕПСО е во постапка на донесување на нов План за развој на електропреносниот систем за период 2025-2035 година усвоен од страна на Управниот одбор на АД МЕПСО⁸⁴. Поради потребата за целосно усогласување, нацрт планот се дава на увид до сите засегнати страни од енергетскиот сектор и за таа цел АД МЕПСО организира и јавна расправа. Јавната расправа за актуелниот нацрт план за развој е одржана на 05.03.2025 година во просториите на АД МЕПСО⁸⁵. За усогласување на Нацрт планот за развој, АД МЕПСО го доставил планот до надлежното министерство за што не се добиени коментари и согласно одредбите од Законот за енергетика доставен е на одобрување од страна на РКЕ.

Со извршената ревизија утврдивме дека барањето за одобрување на планот за развој не е во предвидениот законски рок⁸⁶, односно не е доставен до РКЕ до 31 октомври во календарската година во која се подготвува планот, АД МЕПСО барањето⁸⁷ го има доставено до РКЕ во февруари 2025 година.

⁸² Член 83 од Законот за енергетика

⁸³ член 48 од Мрежни правила

⁸⁴ бр.02-827/8 од 06.02.2025 година

⁸⁵ <https://www.mepso.com.mk/index.php/mk/component/content/article/69-mk-kategorii/doma/vesti-i-aktuelnosti/829-javna-rasprava-za-plan-za-razvoj-na-elektroprenosniot-sistem-za-period-2025-2035-godina?Itemid=614>

⁸⁶ од член 83 став 1 од Законот за енергетика,

⁸⁷ со бр. 11-951 од 11.02.2025 година,

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

51

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во март 2025 година по доставување на планот за развој за одобрување, РКЕ ги известува АД МЕПСО⁸⁸ со барања и препораки во врска со предложениот план за развој, и со барање за доставување на нов план за развој до 26.03.2025 година, со земање во предвид наведените барања и препораки и доставените коментари од другите заинтересирани страни. Планот до денот на ревизијата не беше одобрен од страна на РКЕ.

Исто така АД МЕПСО иако согласно законот⁸⁹ има обврска да направи проценка на адекватноста на електроенергетскиот систем на Република Северна Македонија, и годишна проценка на адекватност на електропреносната мрежа во согласност со ENTSO-E Методологијата за оценка на адекватност (ERAA), не е изработена ниту проценка на адекватноста на електроенергетскиот систем на Република Северна Македонија, ниту годишна проценка на адекватност на електропреносната мрежа согласно Мрежните правила⁹⁰.

За изработка на овој документ планирана е техничка помош, односно соработка со францускиот преносен оператор за размена на искуства во овој домен.

Нацрт планот за развој на електро преносниот систем за период од 2025 до 2035 година претставува ажурирана верзија на анализите и резултатите од претходните развојни студии, со приказ на состојбата на реализираните проекти, проектите кои се во фаза на имплементација и потребните мерки и инвестиции кои треба да се преземат во наредните 10 години. Според добиените информации од АД МЕПСО главна цел на развојните планови на МЕПСО е поголема интеграција на ОИЕ. Во најновиот развоен план за следните десет години се предвидени инвестиции во вредност од околу 100 милиони евра. Приоритет имаат проектите во регионите со голем потенцијал за ОИЕ. Активностите на МЕПСО се насочени кон подобрување на преносната инфраструктура, обезбедување на системски резерви за балансирање и креирање рационална регулатива.

Согласно доставен нацрт документ за „Влијание на планираните инвестиции врз намалување на загубите на електрична енергија во преносната мрежа за регулиран период 2024-2026 година“ е наведено дека новите инвестиции или проекти наведени во Нацрт планот за развој се избрани врз основа на различни студии, проценки и методологија, како што е една од студиите извршена во 2017 година од страна на АД МЕПСО со тема “Концепти за развој на преносната мрежа во одделни региони за долгорочен период“. Со оваа студија се врши ажурирање на плановите за развој на електроенергетскиот систем и со неа се усогласи долгорочната визија за развојот на идната 400 kV и 110 kV преносна мрежа во електроенергетскиот систем на Република Северна Македонија, со очекуваната промена на оптоварувањето, земајќи ги предвид актуелните развојни планови на ЕВН - Македонија, АД ЕСМ, како и приклучокот на нови корисници на преносната мрежа (новите директни потрошувачи и новите производители на електрична енергија).

⁸⁸ бр.12-338/2 од 11.03.2025 година

⁸⁹ член 83 став 2 од Законот за енергетика

⁹⁰ член 50 став 4 од Мрежните правила за пренос

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

52

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во планот е наведено дека за изработка на Студија за развој на преносната мрежа т.н. Grid master plan одобрен е грант од ЕБОР во износ од еден милион евра со што би се олеснила декарбонизацијата на преносната мрежа и би се зголемила интеграцијата на ОИЕ. Студијата за развој на преносната мрежа е подлога за изработка на националниот план за развој на електропреносниот систем за десетгодишен период. Студијата треба да го следи планирачкиот процес на преносната мрежа на Европа според методологијата и препораките од ENTSO-E. Оваа Студија е стратешки документ, а воедно е и инвестициско-оперативен план со конкретни рокови и суми изработен за да се задоволат сите потреби за пренос на потрошувачите и на производителите на електрична енергија на краткорочен, среднорочен и долгорочен период.

Слика бр.6 Преносната мрежа над езеро Козјак преземена од Планот за развој на електропреносниот систем за период 2025-2035

Сите инвестиции наведени во Нацрт планот за развој се насочени кон успешна и ефикасна интеграција на ОИЕ. Наведените големи проекти или проектите со најголемо влијание врз интегрирањето на ОИЕ, се проекти усогласени со стратешките документи на Владата, како што се Реформската агенда (Анекс 2), Праведната транзиција (Jetip Pipeline верзија од 18.02.2025 година), Инвестицискиот план за забрзана транзиција од јаглен на Република Северна Македонија и Националниот план за енергија и клима.

Погоре наведената состојба укажува дека процесот на подготвување, изработка и донесување на планот за развој се врши во транспарентна постапка, согласно Законот за енергетика, се спроведува постапка за усогласување и се доставува до МЕРМС за усогласување/мислење. Истиот се дава на јавен увид до сите засегнати страни од енергетскиот сектор за да се дадат препораки и коментари, и за таа цел АД МЕПСО организира и јавна расправа. По завршувањето на јавната расправа планот за развој се доставува до РКЕ за одобрување, и по добиеното одобрување истиот се објавува во веб-страната на АД МЕПСО.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

53

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Согласно наведеното планот за развој независно се оценува во однос на извршеното усогласување, дадените препораки и барања од сите засегнати страни.

Со извршената ревизија утврдиме дека не се усогласени одредбите за годишната изработка на планот за развој на електропреносниот систем согласно Мрежните правила со Законот за енергетика каде е предвидена изработката на планот на две години.

3.3.3. Инвестиции во складирање на електрична енергија

И покрај значителниот интерес за развој на капацитети од обновливи извори на енергија, постои недоволен капацитет во системот за обезбедување балансирачки услуги. Ова претставува сериозен ризик за стабилноста на мрежата и интеграцијата на нови проекти од ОИЕ. Со измените на законската и регулаторната рамка, се очекува батериските системи да добијат на атрактивност. Имено, со измената на Законот за енергетика од 2022 година за првпат било воведено „оператор на складиште за електрична енергија“, што отвора простор за развој на подзаконската регулатива во делот на складирање на електрична енергија и воедно ќе се овозможи обезбедување на системски услуги од страна на операторите на складишта за електрична енергија на пазарот на системски услуги, како и за поголема флексибилност на системот. Со новиот Закон за енергетика донесен во мај 2025 година детално е доуредена и надградена материјата за складирање и балансирање. За зелена енергетска транзиција и интеграцијата на обновливи извори на енергија (ОИЕ) потребно е имплементација на капацитети за складирање на енергија, како што се батериски системи и пумпни хидроцентрали. Овие капацитети се од клучно значење за балансирање на променливото производство од ОИЕ, кои поради својата променливост ветер и сонце не секогаш можат да ги задоволат потребите на потрошувачката во реално време. Складирањето на енергија овозможува да се акумулира вишокот од произведената енергија во периоди со поволни услови за производство и да се ослободи кога побарувањето ќе биде повисоко од понудата.

Во рамки на тековните иницијативи, веќе се започнати неколку проекти за складирање, кои се во различни фази. Проектите се ориентирани кон развој на капацитети за складирање на енергија кои ќе бидат поврзани со високо потенцијалните региони за производни капацитети од ОИЕ.

Планираните капацитети треба да обезбедат неопходната стабилност на електропреносниот систем и да поддржат балансирање на мрежата во периоди на несигурност на производството. Законската и регулаторната рамка за складирање на енергија се наоѓа во процес на адаптирање и надградување. Се разгледуваат нови одредби кои ќе овозможат поефикасна интеграција на технологиите за складирање во постоечките енергетски системи, со што ќе се поддржи енергетската сигурност на државата и стабилноста на електричната мрежа.

АД ЕСМ - Скопје планира да инвестира во капацитети за балансирање - Систем за батериско складирање на електрична енергија, за постоечките и идни инвестиции во фотоволтаични електрани.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

54

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Најголемиот интерес во складирањето на електрична енергија зависи од неколку фактори, од кои најважно е намалувањето на трошоците за производство при максимални потреби на енергија (балансирање на ЕЕС).

Други придобивки се намалување на трошоците за изградба на нови постројки за производство на електрична енергија и потребните инвестиции за мрежна сигурност, како и складирање на енергија од обновливите извори при нивна максимална производствена моќ. Планираниот проект SCADA⁹¹ и Систем за батериско складирање на електрична енергија⁹² е проект како дел од Реформската агенда во делот на чиста енергија овој проект е во листата и на WBI⁹³.

Проектот е проценет е на износ од 106 милиони евра со поддршка на ЕБОР, а од добиените информации од надлежното министерство проектот планирано е да биде подготвен за имплементација на почеток на 2026 година. Инвестиција во балансни капацитети – Системи за складирање батерии, покрај идните големи соларни ФЕЦ постројки во Битола, Штип и Кичево е проценета на износ од 100 милиони евра. Почетен капацитет на батерии до 300 MWh ќе биде доволен за првата фаза, за соларни фотоволтаици до 1,88 GW, планирани на подрачјето на Општина Штип; подрачјето на ТЕЦ Осломеј (Општина Кичево), и подрачјето на ТЕЦ Битола.

Во насока на балансирање на произведената електрична енергија од ОИЕ кое е променливо во иднина ќе се зголеми потребата од складирање на електрична енергија за што од страна на АД ЕСМ е планиран проект кој е предвиден и во Анекс 2 од Реформската агенда. За енергетска стабилност на мрежата МЕПСО препорачува интеграција на батериски системи за складирање во новите ОИЕ проекти, а според податоците во планот за развој на електропреносниот систем е поднесена само една апликација за складирање.

3.3.4. Постапка на одобрување на приклучоци

Во услови на значително зголемен интерес за инвестирање во обновливи извори на енергија (ОИЕ), постапката за одобрување на приклучоци на нови производни капацитети во преносната мрежа се покажува како недоволно јасно и недоволно ефективно регулирана. Зголемениот број барања, ограничениот капацитет на преносната мрежа и недостатокот од координирана регулаторна рамка резултираат со предизвици во транспарентноста, објективноста и конкурентноста на процесот.

⁹¹ SCADA, Софтвер за планирање на производство и трговија со електрична енергија - Замена на постојниот систем за планирање и управување со производните единици е инвестиција проценета на износ од 6 милиони евра и ќе придонесе за оптимизација на производството на електрична енергија ќе се овозможи со ангажирање на производните единици кои се економски нај исплатливи за користење во дадениот плански период.

⁹² Проценет на износ од 100 милиони евра

⁹³ Project details

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

55

КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ „ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА”

Во последните неколку години, особено после енергетската криза има експоненцијален раст на интересот за изградба на капацитети на ОИЕ, поттикнат од падот на цените на фотонапонските технологии и зголемените пазарни цени на електрична енергија кој не е соодветно пратен со јасни критериуми за селекција и приоритизација на инвестициите.

Не е воспоставен индикативен план како што е објаснето во точка 3.1.2., кој ќе дефинира приоритетни региони за инвестиции на територијата на државата. Со извршената ревизија утврдивме дека според податоците во Планот за развој на електропреносниот систем за период 2025–2035, АД МЕПСО има примено 93 барања за приклучок за нови капацитети со вкупна моќност од 8, 663 GW, иако краткорочно мрежата може да интегрира само околу 1,5 GW што укажува дека барањата ги надминуваат не само реалните технички капацитети на системот, туку и долгорочните проекции од националната Стратегија за енергетика, што ја отежнува правичната распределба на капацитетите.

Иако со измените на Законот за енергетика во 2022 година е воведен механизам за добивање согласност врз основа на Индикативен план за изградба на капацитети за ОИЕ, овој план сè уште не е донесен, со што се создава правна празнина и нефункционална регулаторна рамка и АД МЕПСО постапува согласно мрежните правила за пренос.

Дополнителен предизвик е и фактот што приклучоците на дистрибутивната мрежа под 10 MW не се координираат со приклучоците во преносната мрежа, што може да предизвика дополнителни технички и безбедносни ризици за системот. Од податоците во нацрт планот за развој на електро преносниот систем има барање за дистрибутивни потрошувачи на електро преносна мрежа во износ од 567 MW за што во изминатиот период немало усогласеност во однос на одобрувањата на приклучувања на дистрибутивна мрежа. За нови приклучоци и за производители и за потрошувачи има постапка која трае во неколку фази⁹⁴.

⁹⁴ 0 фаза - Идеја - Првични состаноци со инвеститорите со интерес за изградба на објекти и најава за нивно приклучување на електропреносна мрежа.

1 фаза - Барање за приклучување и варијанти за приклучување - Пополнување на образец и формулар за приклучување, проверка и достава на дополнителна документација, подготовка на варијанти за приклучување на електропреносна мрежа и усвојување на варијантите од инвеститорот.

2 фаза - Анализа за приклучување и Прелиминарна согласност за приклучување на преносна мрежа
Авансно плаќање, изработка, усвојување и доплата на анализата за приклучување на електропреносна мрежа - Издавање на прелиминарна согласност за приклучување на електропреносна мрежа.

3 фаза - Овластување за градење, Студија за приклучување и Решение за согласност за приклучување
Издадено овластување за градење на производителот на ЕЕ од Влада на РСМ. Авансно плаќање, изработка, усвојување и доплата на студијата за приклучување; Издавање на решение за согласност за приклучување на електропреносна мрежа.

4 фаза - Договор за приклучување и техничка документација за приклучокот -Потпишување на договор за приклучување на преносна мрежа согласно условите за изведба на приклучокот.

Изработка на техничка документација за приклучокот, супервизија и одобрување на техничката документација од работна група на МЕПСО и наплата на супервизијата на техничката документација за приклучокот.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

56

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

Во АД МЕПСО постои официјална постапка за приклучок, но истата не е дефинирана со јасни критериуми, ограничувања или методологија. Единствениот критериум за поднесување на барање е принципот „прв дојден – прв услужен“. Процесот се сведува на поднесување на барање и постапка за одобрување, при што АД МЕПСО нема овластување да одбиваат барања, туку постапката продолжува со надополнување на документацијата.

Ова создава ризик од неефикасност и непредвидливост во процесот на приклучување, што може да доведе до забавување на реализацијата на проектите. Постапката за приклучување на нови капацитети на преносната мрежа не е целосно транспарентна, ниту е водена од јасни критериуми за приоритизација. Недостигот од Индикативен план, неусогласените процедури меѓу институциите, како и ограничениот капацитет на мрежата, создаваат ризик од нефункционален систем и ограничување на натамошниот развој на инвестициите во ОИЕ.

Голем број баратели кои со години се водат како активни, а притоа не преземаат конкретни активности за реализација на своите проекти, создаваат нереална слика за расположливиот капацитет и го отежнуваат планирањето.

5 фаза – Изградба на приклучокот и ставање под напон на приклучокот - Набавка на опрема за приклучокот, одобрување на проект за изведба, добивање одобрение за градење доколку е потребно, изградба на приклучокот, супервизија на изведбата на приклучокот од работната група на МЕПСО, интересен технички преглед на приклучокот, потпишување договор за користење на преносна мрежа, ставање под напон на приклучокот и наплата на супервизијата на изведбата на приклучокот.

6 фаза – Завршна фаза - Примопредавање на приклучокот во сопственост и владение на МЕПСО (добивање одобрение за употреба на приклучокот доколку е потребно одобрение за градење, изработка на записник за примопредавање на опрема од приклучокот на електропреносна мрежа и изработка на колаудациски записник за приклучокот).

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

57

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

4. ЗАКЛУЧОК

Со спроведената ревизија и применетата ревизорска методологија утврдивме дека државата како членка на Енергетската заедница и согласно преземените обврски кон ЕУ има обврска да ги следи глобалните политики за зелена транзиција и да ги имплементира преземените обврски во областа на енергијата и климата со утврдени цели до 2030 година и за таа цел се спроведуваат реформи за декарбонизација, реформи на пазарот на електрична енергија кои се стратешки планирани, со заедничка декларација формирана е инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција, воспоставена е институционална рамка, но постојат предизвици од спроведување на овие планови од страна на државата.

Имено државната енергетска компанија АД ЕСМ подолг период нема изградено нови енергетски капацитети и се соочува со неповолна финансиска состојба, операторот на електропреносниот систем потребно е да ја развие мрежата согласно новите барања за приклучоци и инвестиции во обновливи извори на енергија, потребно е балансирање на променливото производство, а постојат и проблеми во имплементација на стратешките проекти за изградба на Коридор 8 кон Албанија. Започнати се пазарни реформи преку планирани нови мерки за поддршка во форма на аукции CfD, ќе се воведат гаранции на потекло и потребни се дополнителни напори за регионално поврзување на пазарите.

Клучен документ за спроведување на зелена транзиција е Националниот план за енергија и клима (НПЕК) со кој јасно се дефинирани целите за намалување на емисиите на стакленички гасови за 82% во споредба со 1990 година, затворање на термоелектраните на јаглен и учеството на обновливите извори на енергија во крајната потрошувачка во износ од 38% до 2030 година. Не се изработени извешти за следење на имплементација на НПЕК.

Иако енергетската транзиција е формално стратешки приоритет на земјата следењето на спроведувањето на политиките и остварување на целите е комплексен процес поради потребните финансиски средства, засегнатите страни и мерките и активностите кои треба да се преземат.

Енергетската транзиција бара значајни јавни инвестиции, но се одвива во услови на ограничен фискален простор, зголемен јавен долг и неповолна финансиска состојба на АД ЕСМ. Дополнително, транзицијата има социјални и економски последици за регионите зависни од јаглен поради што потребно е усогласување на реформите со фискалната стратегија, стратегијата за декарбонизација и преземените меѓународните обврски, со цел обезбедување одржлива и праведна транзиција.

Во декември 2023 година на климатскиот самит во Дубаи надлежните институции потпишале заедничка декларација предложена од мултилатералните банки и партнери предводени од ЕБОР за воспоставување на Инвестициската платформа за праведна енергетска транзиција (JETP) чија цел е да се мобилизираат до три (3) милијарди евра инвестиции за поддршка на транзицијата преку јавни и приватни фондови.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

58

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

За користење на овие средства преземено се обврски за постепено укинување на термоелектраните на јаглен, инсталирање 1,7 GW капацитет за обновлива енергија, од кои најмалку еден (1) GW преку аукции, зајакнување на мрежата и складирањето на енергија за интеграција на обновливи извори и обезбедување праведна транзиција според Патоказот усвоен во јуни 2023, со фокус на заштита на заедниците и работниците.

Од страна на министерството изработена е нацрт верзија на ЈЕТИР листа проекти во вредност од 1,823 милијарди евра каде се планирани проекти и на државните енергетски компании. За АД ЕСМ предвидени се проекти во вредност 1,120 милијарди евра и проектот за Чебрен и Орлов Камен за кој не е наведена вредноста, и проекти за АД МЕПСО во износ од 128 милиони евра.

Според извршени студии системот моментално може да прифати само до 1,5 GW променливи извори на енергија, додека барањата за приклучување на производители на ОИЕ изнесуваат 8,663 GW, од кои 6,828 GW се фотоволтаични центри, а 1,835 GW се ветерни паркови

Во тек е постапка за нов План за развој на електропреносниот систем за периодот 2025–2035 година за кој е спроведена јавна расправа, доставен е до надлежното министерство, доставен до РКЕ, но во услови кога не е изработена Студија за развој на електропреносната мрежа постои ризик да не се идентификувани главните потреби за развој на мрежата.

Со поддршка од ЕБОР планирани се мерки за поддршка во форма на Договори за разлика (CfD) преку аукции за поддршка за изградба на најмалку 800 MW електроцентрали од 1,7 GW електроцентрали од обновлива енергија до 2030 година. Согласно Реформската агенда, до јуни 2025 година се планира целосно усогласување со европските енергетски директиви, се преземаат мерки за регионално пазарно поврзување, што ќе ја зголеми ликвидноста и конкурентноста на пазарот и се воведуваат гаранции за потекло на електрична енергија од ОИЕ, што овозможува потврдување и промоција на зелена енергија.

АД ЕСМ претставува главен столб на производството на електрична енергија во земјата со околу 58% учество во вкупното производство во 2024 година, компанијата има клучна улога во обезбедување на енергетска сигурност, а главниот удел е од термоелектраните кои иако се најголемите производители се и најголеми загадувачи.

Производството на електрична енергија на АД ЕСМ 100% се продава на универзалниот снабдувач по пониска цена од произведена цена што придонесува за неповолна финансиска состојба на компанијата. Универзалниот снабдувач над 90% од набавката на електрична енергија ја добива од АД ЕСМ, иако согласно Законот за енергетика овој процент започнувајќи од 2019 година требало да се намалува и во 2025 година да изнесува 30%.

Јавните инвестиции во ОИЕ на државните енергетски компании во најголем дел не се започнати, обезбедени се финансиски средства со заеми и грантови, но проектите или се во фаза на планирање или се во застој.

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

59

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

5. ПРЕПОРАКИ

Со ревизијата произлегоа препораки за повеќе надлежни институции во насока на надминување на утврдените состојби и тоа:

Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини да преземе мерки и активности за :

1. Министерството во координација со надлежните институции, МЖСПП, МФ, и државни енергетски компании да изврши усогласувањето на стратешките документи и да донесе среднорочни и годишни документи за спроведување следење и мониторинг на политиката за зелена транзиција усогласени со фискалната политика, стратегиите за енергија и клима и со плановите на енергетските компании (т.3.1.1.)
2. Да изработи ревидиран План за енергија и клима, акционен план за спроведување на планот и извештај за спроведување на планот за следење на постигнатите цели и таргети. (т.3.1.1)
3. Во законска рамка да се уреди структурата за управување со процесот на праведна транзиција. (врска т. 3.1.1.3.)
4. Согласно барањата на Енергетска заедница да изврши анализа на остварените резултати од доделените мерки за поддршка за избор на соодветен модел и нови мерки за поддршка. (т.3.1.3.)
5. Да воспостави соодветна регулатива за доделување на нови мерки за поддршка преку аукции согласно добра пракса во ЕУ и регионот, договори за разлика CfD (т.3.1.3.) .
6. Да врши редовен мониторинг над планираните реформи на пазарот на електрична енергија согласно преземените обврски со Реформската агенда со цел поголема ликвидност. (т.3.1.4)
7. Да изработи Индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија со јасна стратегија за избор и приоритизирање на проекти и можност за одлучување за нови инвестиции (т.3.1.2, т.3.3.4.)

Министерство за енергетика, рударство и минерални сировини во координација со АД МЕПСО да преземе мерки и активности за :

8. Да направи анализа на барањата за приклучок на преносната мрежа и одлучување по поднесените барања во законска постапка (т.3.1.2., т.3.3.4.)
9. Да се врши редовен мониторинг над реализација на стратешките проекти од страна на министерството, а АД МЕПСО да доставуваат информации за статус на реализација на проектите. (т.3.3.1.)
10. Да се изработи Студија за развој на електропреносниот систем со цел изработка на реален План за развој на електропреносниот систем, оценка на

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор 60

**КОНЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РЕВИЗИЈА НА УСПЕШНОСТ
„ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА ПРЕКУ ПРОМОВИРАЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА
ЕНЕРГИЈА”**

системот за планирање на инвестиции во мрежата и одобрување на приклучоци. (т.3.3.2.)

11. Да се создадат услови за изработка на документ за оценка на адекватноста на електро преносниот систем согласно законот и мрежните правила. (т.3.3.2.)

Владата во координација со АД ЕСМ да преземе мерки и активности за :

12. Изработка на длабинска анализа на работењето на АД ЕСМ за надминување на финансиските по тешкотии во работењето, и да се создадат услови за спроведување на праведна енергетска транзиција, услови за реализација на стратешки проекти за производство на електрична енергија на државата. (т.3.2.1.)
13. Да ги разгледа резултатите од стратегијата за декарбонизација и влијанието на работењето на АД ЕСМ во насока на донесување на одлуки за термоелектраните, јавните инвестиции во ОИЕ и други капацитети за премин кон чиста енергија. (т. 3.2.1., т. 3.2.2.)
14. Да се направи анализа за начинот на финансирање на јавните инвестиции за спроведување на меѓународните обврски за енергетска транзиција (т. 3.2.1. и т.3.2.2.)
15. Да направи анализа на влијанието на намалување на процентот на продажба на универзалниот снабдувач врз крајната цена на домаќинствата, а истовремено врз работењето на АД ЕСМ. (т. 3.2.1.)
16. Да воспостави редовен мониторинг и известување за напредокот на клучните проекти за зелена транзиција, со цел навремено детектирање и надминување на пречките во нивната реализација. (т.3.2.1.)
17. Да се создадат соодветни институционални и финансиски предуслови за реализација на проектите, вклучително со обезбедување на навремено финансирање, подобрување на интерсекторската координација. (т.3.2.2.)
18. При носење на одлука за реализација на инвестиција со ЈПП да се направи соодветна анализа за донесената одлука и независна проценка на истата. (т.3.2.3.)

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

61

ПРИЛОГ БР.1

Тема на ревизијата:	„ Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија “
Ревидиран период:	2022 – 2024 година

Главно прашање: Дали планираните реформи за енергетска транзиција со обновливи извори на енергија ќе обезбедат енергетска сигурност, економска стабилност и исполнување на меѓународните обврски за декарбонизација?

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
Област 1 - Стратешко планирање и реформи за енергетска транзиција			
1. Дали зелената/енергетската транзиција е стратешки планирана со цел енергетска сигурност, економска стабилност и декарбонизација?	1.1. Дали спроведувањето на енергетската транзиција е приоритет за реформа усогласен со политиките на Владата?	<ul style="list-style-type: none"> - исполнување на преземени меѓународни обврски за зелена транзиција преку стратешки документи на Владата; - систем за спроведување на праведна транзиција од јаглен кон чиста енергија; - финансирање на проекти за транзиција од јаглен кон чиста енергија и проекти за енергетска 	<ul style="list-style-type: none"> - оперативна Стратегија за енергетика; - оперативен Национален план за енергија и клима ; - усвоен Патоказ за праведна транзиција; - усвоен План за раст и Реформска Агенда од страна на ЕУ; - коментари на Програма за економски реформи од страна на ЕУ; - правна и институционална рамка за формирање на структура за спроведување на праведна транзиција;

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
		инфраструктура преку меѓународни фондови за клима и енергија со поволни заеми, грантови и државна помош за државните енергетски компании	<ul style="list-style-type: none"> - оперативна структура за праведна транзиција со годишен план за работа; - листа на проекти за енергетска транзиција и енергетска стабилност финансирани со меѓународни фондови со државни заеми, подзаеми или издадени државни гаранции; - предвидени проекти во Фискланата стратегија, Програма на Влада;
	1.2. Дали изградбата на енергетски капацитети за обновливи извори на енергија на преносна мрежа е стратешки планирана?	<ul style="list-style-type: none"> - ефикасно планирање на инвестиции во енергетика, - ефикасен систем селекција и приоритизација на нови капацитети за изградба на капацитети во ОИЕ преку преносна мрежа; - критериуми за избор на модел на финансирање на инвестиции за капацитети во обновливи извори на енергија (јавни, ЈПП и приватни инвестиции). 	<ul style="list-style-type: none"> - индикативен план за изградба на капацитети во ОИЕ донесен од Владата; - јавни инвестиции предвидени во индикативниот план за изградба на капацитети ; - постапка за селекција и приоритизација на проекти за започнување на постапка за инвестиции усогласена со стратешки документи; - барање за нови приклучоци од АД МЕПСО во соодветна постапка на селекција.
	1.3. Дали се планирани нови мерки за поддршка за производители на	<ul style="list-style-type: none"> - мерки за поддршка усогласени со директивите, препораките на енергетска заедница и добра пракаса во ЕУ и регионот за 	<ul style="list-style-type: none"> - одредби во предлог Закон за енергетика и Закон за обновливи извори на енергија;

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
	ел.енергија во насока на енергетска сигурност, економска стабилност и одржлив развој?	поттикнување на инвестиции и избегнување на фаворизирање и несоодветна државна помош;	<ul style="list-style-type: none"> - независни извештаи и оценки на досегашните мерки во форма на премии и повластени тарифи; - оценка на мерки за поддршка од Енергетска заедница и форма на договори за откуп на ел.енергија - предвидени мерки за поддршка како CfD- contract for difference модел и други мерки во примена во ЕУ .
	1.4. Дали пазарот на електрична енергија обезбедува услови што поттикнуваат зголемени инвестиции во обновливи извори на енергија?	<ul style="list-style-type: none"> - примена на гаранции за потекло на ел.енергија од ОИЕ; - регионална интеграција на пазарот (market coupling); - тргување ден однапред. 	<ul style="list-style-type: none"> - прогрес на реформи за пазарот на ел.енергија планирани во Реформска агенда во областа Зелена транзиција; - прогрес на реформи согласно оценка на Енергетска Заедница;
Област 2 - Јавни инвестиции во зелена транзиција преку обновливи извори на енергија			
2. Дали јавните инвестициите во обновливи извори на енергија се ефикасно планирани и приоритизирани за успешна транзиција кон чиста енергија?	2.1. Дали планот за праведна транзиција и инвестициите во обновливи извори на енергија може ефикасно да се спроведат од страна на државната енергетска	<ul style="list-style-type: none"> - соодветна финансиска состојба на државната команија за прозводство за спроведување на инвестиции и континуитетот во работењето; - продажна цена на ел.енергија 	<ul style="list-style-type: none"> - анализа на финансиски резултат на на АД ЕСМ; - државна поддршка на АД ЕСМ за проекти за одржлив развој; - % на продажба на универзален снабдувач; - анализа на производствена цена и цена на универзален снабдувач.

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
	компанија, АД ЕСМ и кои се предизвиците?	- економска оправданост на транзицијата кон чиста енергија;	- резултати од финансиска и економска анализа на транзицијата презентирани во стратешки документи -Национален план за енергија и клима, Стратегија за енергетика ; - степен исполнети таргети/ цели со спроведување на транзицијата) % на ОИЕ, таргети за АД ЕСМ за нови капацитети за ОИЕ и сл. ; - проценка на влијанието врз животната средина и социјалното влијание;
	2.2. Дали државната енергетска компанија АД ЕСМ планира и реализира јавни инвестиции за енергетска транзиција и производство на чиста енергија?	- стратешко планирање и изградба на капацитети за производство на ел.енергија до 2030 година ;	- план за јавни инвестиции на АД ЕСМ усогласен со стратешки документи на Владата за енергија и клима; - годишни извештаи за реализација на проектите, - извештај за реализација на Стратегија за енергетика и Национален план за енергија и клима; - други извештаи и информации за статусот на инвестициите од АД ЕСМ;
	2.3. Дали одлуката за изградба на фотонапонска централа Осломеј 3 во форма на ЈПП е	- донесена одлука за инвестиција со модел на ЈПП со релевантни анализи и независна оценка на истите;	- приоритетен проект согласно Економски инвестициски план на Западен Балкан и Единствена листа на проекти;

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
	соодветна за ефикасно спроведување на праведна транзиција ?		<ul style="list-style-type: none"> - резултати од СВА, физибилити студија, економска и финансика анализа; - компартивна анализа со анализа на предностите за реализација како јавна инвестиција - можност за инвестициски грант, сопствено земјиште и постоење на приклучок- енергетска инфраструктура и анализа на недостатоците како јавна инвестиција; - поповолни социјални аспекти за вработените во форма на ЈПП;
Област 3 - Интеграција на обновливите извори во енергетската мрежа			
3. Дали преносната мрежа е подготвена за зелена транзиција и интеграција на обновливите извори на енергија?	3.1. Дали инвестиите во преносна мрежа за зелена транзиција ефикасно се спроведуваат и дали се ставени во употреба?	<ul style="list-style-type: none"> - ефикасно планирање и имплементација на проектите; - завршени големи проекти и ставени во употреба за спроведување на енергетска транзиција; 	<ul style="list-style-type: none"> - извештаи за степен на имплементација на проектите и индикаторите; - независна оценка на степенот на имплементација и причините за застој; - завршени инвестиции за стратешки проекти и ставени во употреба;
	3.2. Дали инвестициите планирани со планот за развој на електропреносниот систем ќе обезбедат ефикасна интеграција на нови	<ul style="list-style-type: none"> - соодветно планирани приоритизирани и селектирани инвестиции во план за развој на електропреносниот систем; 	<ul style="list-style-type: none"> - транспарентна и инклузивна постапка за донесување на Планот за развој ; - независна оценка на планот за развој на електропреносниот систем; - усогласување на инвестициските планови на енергетските компании и стратешките документи на Владата со

Специфично прашање	Потпрашање	Критериуми за оценка	Индикатори
1	2	3	4
	приклучоци и одржлив развој?		Рефорската агенда, ЕЛП и листата за праведна транзиција; - одобрени инвестиции согласно планот за развој на мрежата;
	3.3. Дали се планирани нови капацитети за складирање на енергија (батериски системи, пумпни хидроцентрали и други решенија) за балансирање на променливо производство од обновливи извори на енергија?	- регулатива за складирање и - инвестиции за складирање и балансирање на ОИЕ;	- планирани идни инвестиции; - степен на реализација на планираните проекти (во фаза на студија, изградба). - законски одредби за складирање на енергија со цел балансирање на непредвидено прозводство од ОИЕ;
	3.4. Дали постапката за одобрување на приклучоци за нови инвестиции во ОИЕ на преносната мрежа е јасно и соодветно регулирана во услови на ограничен капацитет на мрежата?	- транспарентна и конкурентна постапката за одобрување на приклучоци за нови инвестиции во обновливи извори на енергија (ОИЕ) во преносната мрежа	- критериуми за селекција и приоритизација на инвестициите; - одобрување на барање во согласност со капацитетот за интеграција во преносна мрежа; - степен на искористеност на постоечкиот капацитет на преносната мрежа и капацитет на мрежата за нови приклучоци;

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЕНЕРГЕТИКА,
РУДАРСТВО И МИНЕРАЛНИ СУРОВИНИ

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА - REPUBLIKA E MAQEDONIAE SEVER
ДРЖАВЕН ЗАВОД ЗА РЕВИЗИЈА
ENTI SHTETËTOR I REVIZIONIT
СКОПЈЕ - SHKUP

Примено: Prapaz me:	18.06.2025		
Орг. Един. Nj. org.	Број: Nr.	Прилог: Shtojca:	Врза, соф. Mesa:
	37-227/17		

Арх. Број: 14-2254/2
Датум: 11.06.2025 година

До: ДРЖАВЕН ЗАВОД ЗА РЕВИЗИЈА

ул. Павел Шатев бр.2, Палата Емануел Чучков, 1000 Скопје

Предмет: Мислење

Почитувани,

Во врска нацрт Извештајот за извршена ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“, заведен под наш бр. 14-2254/1 од 13.05.2025 година, Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини информира за следното:

Предметниот нацрт извештај дава јасен преглед на преземените активности на државата во насока на спроведување на зелена/енергетска транзиција со цел енергетска сигурност, економска стабилност и декарбонизација, давајќи осврт на планирањето на јавните инвестиции во обновливи извори на енергија, како и подготвеноста на преносната мрежа во земјата за зелена транзиција и интеграција на обновливите извори на енергија.

Во однос на препораката бр.2 која се однесува на изработка на извештај за спроведување на Планот за енергија и клима информираме дека известувањата по однос на исполнувањето на мерките и целите кои ги содржи планот се изготвуваат согласно Регулативата за имплементација (eu) 2022/2299 за утврдување правила за примена на Регулативата (EU) 2018/1999 во однос на структурата, форматот, техничките детали и процесот за интегрираните национални извештаи за напредокот во енергијата и климата. Согласно укажувањата од страна на Секретаријатот на енергетската заедница и Европската агенција за животна средина известувањата по однос на прогресот се вршат на веб платформите ReportNet и ReportEner. Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини следејќи ги упатствата, достави извештаи за спроведување на Планот за енергија и клима и истите се во процес на ревидирање од страна на Секретаријатот на енергетската заедница и Европската агенција за животна средина.

Во однос на препораките бр.4 и бр.5 министерството да изврши анализа на остварените резултати од доделените мерки за поддршка и да воспостави соодветна регулатива за доделување на нови мерки за поддршка преку аукции, договори за разлика CfD, информираме дека министерството активно работи на финализирање на Законот за обновливи извори на енергија. Со овој закон се врши транспонирање на Директивата 2018/2001 за промоција на користењето на обновливите извори на енергија како и други прашања од национално значење. Законот е во финална фаза на подготовка, по што ќе биде објавен на ЕНЕР. Со овој закон поблиску се уредуваат:

- националните задолжителни цели на учеството на обновливите извори на енергија во бруто финалната потрошувачка на енергија на Република Северна Македонија;
- правата и обврските на производителите на енергија од обновливи извори;
- мерките за поддршка на инвестициите и производството на енергија од обновливи извори;
- гаранциите за потекло на енергија од обновливи извори;
- условите за стекнување статус потрошувач-производител при производство на електрична енергија од обновливи извори и неговите права;
- прекуграничните механизми за производство и користење електрична енергија од обновливи извори,
- административни процедури и олеснети постапки
- формирање на обновливи енергетски задруги
- користење на енергијата од обновливите извори во секторот за греење и ладење
- користење на енергија од обновливи извори во транспортот и
- други прашања од значење за обновливите извори на енергија.

Во врска со препораката бр.7 истакнуваме дека Законот за енергетика е донесен и објавен во „Службен весник РСМ бр. 101/25 година.“ Со овој закон е предвидено Владата во согласност со Стратегијата за развој на енергетиката, Интегрираниот национален план за енергија и клима и акцискиот план за проведување на истиот на предлог на Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини да донесува годишен план за изградба на енергетски објекти.

Исто така, со законот има промени и во однос на постапката за издавање на овластувања за изградба на енергетски објекти, врз основа на донесениот Годишен план, со што ќе се овозможи подобро планирање, приоритизација и координација на развојот на енергетските капацитети, преку координирана соработка со клучните чинители во енергетскиот сектор.

Во однос на препораката бр.8 да се направи анализа на барањата за приклучок за одлучување по поднесените барања во законска постапка информираме дека во член 87 став (7) од Законот за енергетика е уредено дека Годишниот план за изградба на енергетски објекти особено содржи податоци за технологиите за производство на електрична енергија и вкупната инсталирана моќност,

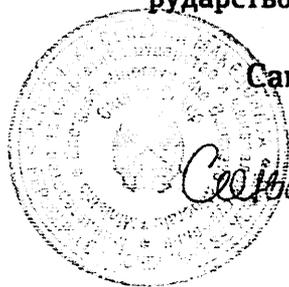
расположливиот капацитет на преносните и дистрибутивните мрежи, начинот на приклучување на мрежите, влијанието врз мрежите за стационарни режими, по региони и на ниво на Република Северна Македонија, за коишто ќе може да се започне постапка за изградба на енергетски објекти во годината за која се однесува планот, постапките за јавно-приватно партнерство, постапките за доделување на концесија и постапките кои се спроведуваат со посебен закон со кој се уредува реализацијата на инвестицијата за нејзината изградба. Составен дел на годишниот план е извештајот за реализација на планот за претходната година и резултатите од пресметките кои електропреносниот и електродистрибутивниот систем оператор ги изработуваат согласно член 99 став (4) од овој закон.

Врз основа на претходното истакнуваме дека Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини преку транспарентна и одржлива регулаторна рамка и реформи за декарбонизација, а во соработка со клучните чинители од институциите, граѓанскиот сектор и меѓународните партнери продолжува со зедничката заложба за фер и зелена енергетска иднина на земјата.

Со почит,

**Министер за енергетика,
рударство и минерални сировини**

Сања Божиновска

Сања Божиновска

Изработил: Магдалена Даскалова
Контролирал: Валентина Старделова
Согласен: Горан Јовановски

Примено: Priman me:	20.06.2025		
Орг. Един. №. org.	Број: №.	Датум: Shitose	Вредност: Vlera:
	37-22	7/18	

Gorica Nikolovska

From: zlatko.stankovski@elem.com.mk
Sent: четврток, 19 јуни 2025 14:34
To: Gorica Nikolovska
Subject: FW: Забелешки на извештај од ДЗР
Attachments: Report of Factual Findings Final(100m).pdf; Kartici EBRD.pdf

From: Igor Trpceski <igor.trpceski@elem.com.mk>
Sent: четврток, 19 јуни 2025 14:04
To: zlatko.stankovski@elem.com.mk
Cc: 'Ivan Stojanovski' <ivan.stojanovski@elem.com.mk>; aleksandar.stefanovski@elem.com.mk
Subject: RE: Забелешки на извештај од ДЗР

Почитувани,

Во врска со Нацрт извештајот кој го добив на 18.06.2025 имам забелешка на страна 42 од Нацрт извештајот каде пишува дека до крајот на 2024 се искористени 49 милиони евра од кредитот за тековна поддршка од ЕБОР од 100 милиони евра.

До крајот на 2024 повлечен е целиот износ од 100 милиони евра и искористени се повеќе од 99%. Последните околу 245 илјади евра се искористени на 21.01.2025. Заклучно со 2024 преостанатиот долг од заемот со ЕБОР изнесува околу 82,34 милиони евра.

Во прилог финалниот Report of Factual Findings од ревизорската куќа PCM за кредитот и сметководствени картици од АД ЕСМ.

Поздрав,

Игор Трпчески
Заменик раководител, оддел за план и анализа
Финансии
АД ЕЛЕКТРАНИ НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
11 Октомври 9, 1000 Скопје, Р. Северна Македонија
igor.trpceski@elem.com.mk
www.elem.com.mk

From: zlatko.stankovski@elem.com.mk [mailto:zlatko.stankovski@elem.com.mk]
Sent: Thursday, June 19, 2025 12:32 PM
To: igor.trpceski@elem.com.mk
Cc: aleksandar.stefanovski@elem.com.mk
Subject: FW: Забелешки на извештај од ДЗР

FYI

**Одговор на забелешки на
Нацрт извештај на Овластениот државен ревизор**

Добиени се забелешки на Нацрт извештајот за извршената ревизија на успешност на тема „Зелена транзиција преку промовирање на обновливи извори на енергија“ и тоа:

- забелешки бр. 14-2254/2 од 11.06.2025 година, од одговорното лице на Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини, г-ѓа Сања Божиновска, министер, а заведени во Државниот завод за ревизија под бр. 37-227/17 на 18.06.2025 година и
- забелешки по маил комуникација добиени од директорот за финансиски работи и член на Управен одбор на АД ЕСМ, г. Иван Стојановски заведени во Државниот завод за ревизија под бр.37-227/18 од 20.06.2025 година.

Забелешките се разгледани од страна на Овластениот државен ревизор и констатирано е следното:

Забелешки од г-ѓа Сања Божиновска, министер на Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини

1. Забелешката на препораката број 2 за **точката 3.1.1.** која се однесува за изработка на извештај за спроведување на Планот за енергија и клима претставува **известување** за преземени активности за доставување на извештај за прогресот на мерките и целите кои ги содржи планот на платформата ReportNet и ReportEner, согласно упатствата од Секретаријатот на енергетската заедница и Европската агенција за животната средина, кој е во фаза на ревидирање од страна на Секретаријатот на енергетската заедница и Европската агенција за животната средина.
2. Забелешките на препораките број 4 и 5 за **точката 3.1.3.** кои се однесуваат за анализа на остварените резултати од доделените мерки за поддршка и за избор на соодветен модел и нови мерки за поддршка претставува **известување** за идни активности и финализирање на изработката на Законот за обновливи извори на енергија со цел транспонирање на Директивата 2018/2021 за промоција на обновливи извори на енергија, а со кој се планира да се уреди и материјата за предвидени мерки за поддршка.
3. Забелешката на препораката број 7 за **точката 3.1.2. и 3.3.4. за** изработка на Индикативен план за изградба на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија со јасна стратегија за избор и приоритизирање на проекти и можност за одлучување за нови инвестиции претставува **известување** за преземени активности со предвидени одредби во Законот за енергетика донесен во мај 2025 година, за донесување на Годишен план за изградба на енергетски објекти врз основа

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

1

на стратешките документи¹ согласно кој во иднина ќе се прави селекција и приоритизација за изградба на нови енергетски објекти кое што ревизијата го имаше во предвид и е објаснето и во точка 3.1.2. од извештајот.

4. Забелешката на препораката број 8 за **точката 3.1.2. и 3.3.4.** за анализа на барањата за приклучок на преносната мрежа и одлучување по поднесените барања во законска постапка претставува **известување** за преземени активности со предвидените одредби во новиот Закон за енергетика за Годишниот план за изградба на енергетски објекти согласно кој во иднина ќе се прави селекција и приоритизација за нови приклучоци/нови енергетски објекти на преносната/дистрибутивната мрежа.

Забелешки од г. Иван Стојановски, директорот за финансиски работи и член на Управен одбор на ЕСМ

5. Забелешката на точка 3.2.1. која се однесува на степенот на искористеност на средствата од заемот од ЕБОР, претставува **известување** за целосна искористеност на заемот за што се доставени дополнителни докази. Оваа состојба ќе биде соодветно обелоденета во Конечниот извештај на овластениот државен ревизор.

¹ Стратегија за развој на енергетика, Интегриран национален план за енергија и клима и акциски план за спроведување на истиот

Ревизорски тим:

1. _____
2. _____
3. _____

Овластен државен ревизор

2